सं.

लेखक बा. रा. दोंदे

चंद्रकांत 218

रा० सा० बाळ रामचंद्र दोंदे

मामलेदार तालुके पनवेल.

०१

२-० म. ग्र. ठाणे

३॥-

चंद्रकांत

२१५

विषय,
५/८
ग्रंथालय क्रमांक
८८
पुस्तकाचे नाव
२८
२७

सन

१ ८ [illegible] [illegible]

Presented to the
Marathi Granth
Sangrahalaya

By S. S. Dange.

J Lan.

२०

बाळ रामचंद्र दांडे.

आवृत्ति दुसरी.

किंमत आठ आणे

तालुके पनवेल.

यांनी केलें

अलिबाग येथें

" सत्यसदन " छापखान्यांत छापिलें

प्रस्तावना.

अनंत ब्रह्मांडांचा जो त्याचे

आह्मां मानवी प्राण्यावर महदुपकार हस्त

दिक विलक्षण अवयवांनीं

बनविला आहे, घटने विषयीं क्षणमात्र

विचार होऊ

जाते.

बलाढ्य आपण विजय

श्रीचा अशाच प्रकारच्या दुस

अपोन्य जों विचार करावा

ता किती आहे

षयीं खात्री होऊन होऊन

सा परम परमेश्वर

ज्ञा केली असतां होऊन

त्यास मुकेल यांत परंतु

घालविल

त्यास होऊन

संदेह

संकटें झालीं तथापि

व्यापक आणि ज्ञाता प्रभु
आहेत. पादा
ओं; ला,ण आपला पुरुष
त्याच्या सूक्ष्म
फैला असता आपली मते अगदा गुंग
न ज्या ज्ञानशक्तीच्या योगानें व्याप्तादि महा
पश्चादेकांश ही आपल्या
शेंडा भरवितो ती व
त्या द्वैगस्यावयवां ला
ला आपणावर त्यांची ममता या ब
आपण धरित असता. अ
जो दयाळु अंतःज्ञाता त्याचा अव
मनुष्य महापातकी सद्गती
स व ह संशय नाही. जो
शुद्धांतःकरणाने त्या अनंतकोटी ब्रह्मांड नायका
वर भाव ठेऊन सर्व काळ सदाचरणात
दर सद्व प्राप्त त्याचा कीर्ती दिगंतरी
गाजेल यांत निःसंशय तरी आहे कारण
त्याच्या आज्ञा प्रमाणें वर्तनक्रम ठेऊन करी पश्चात्ताप
प्राप्त न डगमगतां अशा हेक

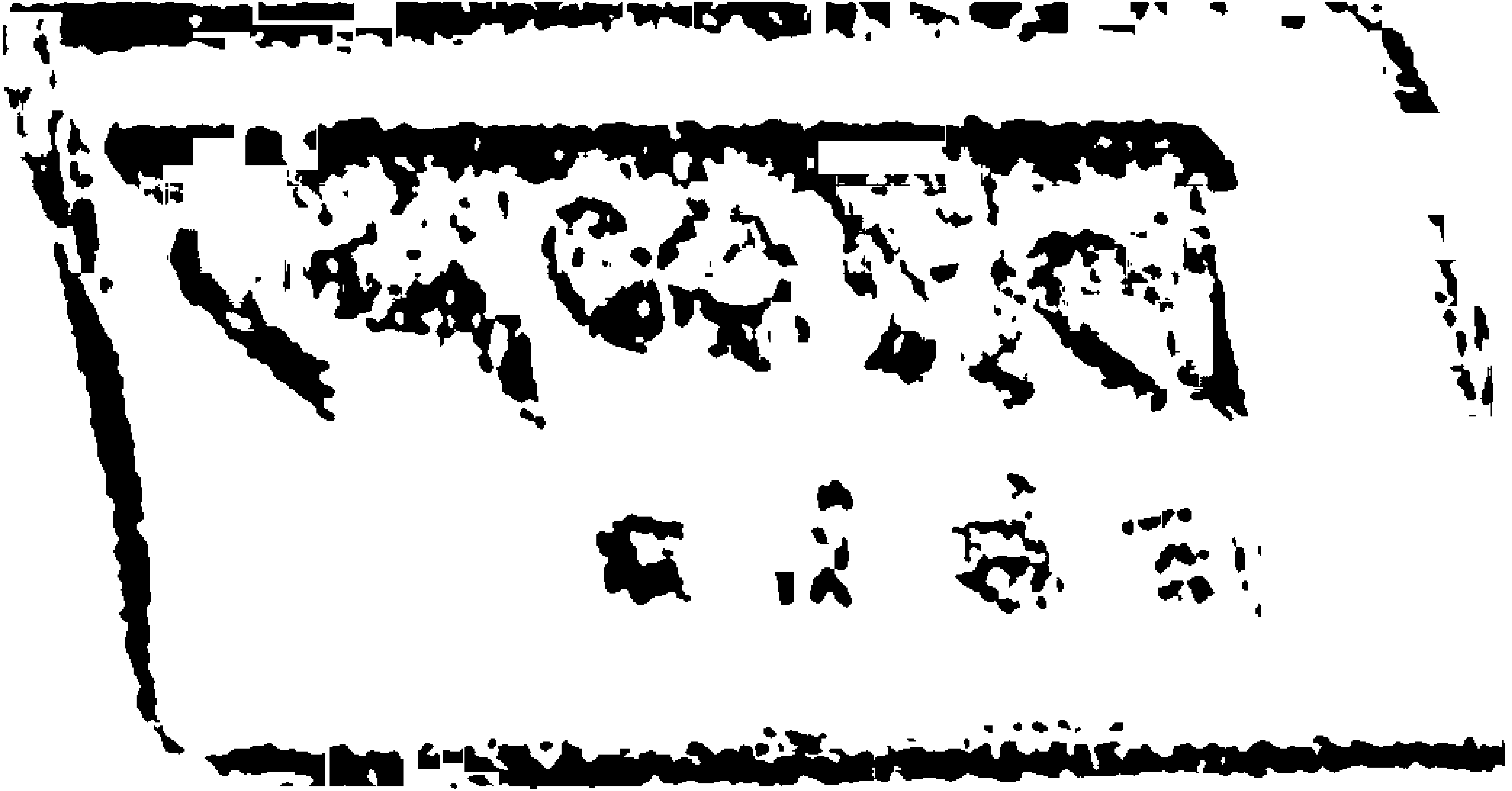

समई धैर्य हाच पिता हीच

जननी हेंच त्याचा

परमेश्वर कसा

शरण गेलें असतां सुख कसें

सांगितलेल्या वरून

पणें कळून येईल,

ह जा पुरुष ये क्षमा

मानव ज्ञानगत भोजन करता था

धकारि द्वारा व शब्द अन्तःकरणान

रक्षा द्वयाम्नात द्वार

ह द्वा कादर्शन गाहर स्पष्ट

२

दा० गु० दा८.

[library stamp, illegible]

भाग पहिला.

सुवर्णपूर नामक नगरांत

करीत शहर फारच अ

शास्त्रबलेंकरून चंद्रकांतानें इतर

सर्व राजांवर त्या सर्वांवर

रमराष्ट्रच्या वर्णनीय

असून

भव्य

बांधलेले होते,

असन तिचे चालन त्या-

वर

गर्द

कोमल मनोरंजक

की

संभावित

नौकेंत इकडे

गेलें

उडत

असून चहूंकडे

पर्वि चेडफोत राजा

राज्य असतां तें भरभराटीत

स. आपली द्रा-

तील अधिपत्य मिळकत

आपल्या तलवारीनें देशात दबाव करी. अशा प्र-

ख्याताने त्या शहराचें सौंदर्य ही

होतें. शहरच्या चोहों बाजूंस व बागांचे

मोठमोठाले तट केवळ मनाच्या मनांत आग

मजबूत असे परवरगामुळे मोठी न-

दी वाहत किनाऱ्यावर मंदिर

आश्रयें वाहून त्या ह्याच्या रचनेंत त्या ठि-

काणीं अशी छाया दिसत असे. याजवर सूर्याचे

किरण पडले असतां फारच शो-

भा दिसत हें अलमदारच आहे. काय अशी भास

होत असे. तेथें शहरातील लोक जलक्रीडा

करण्याकरितां सुंदर वसन योजून तिकडे

फिरत असत. शहरांत असतां तें केवळ एक

विस्तीर्ण बागच आहे की काय असा भास होई. र-

स्त्याच्याः दोहों बाजूस ठिकठिकाणीं सुंदर कारंजीं

वाहणाऱ्या सभोंवतालच्या आसपास रुजी

पडे. धमेली, लहान

हास्ताती आपला

मंद वायुतुन कोकिलादि

पक्ष्यांच्या ध्वनीन

गेलेलें चहूंकडे आनंदांत मयुरादि

नाचत म

व्य देवालयें, चमत्कारिक रंगानें सुशोभित केलेले

राजवाडे, विस्तीर्ण तालिमखाने,

रखानें, बांधीव घाट व तलाव, मोठमोठल्या हवे

केलेले दुसरे कारखानें

असल्यामळें फारच

क दिसत असे.

राज्यांत सिंहासनीं दुष्ट

योजना आपण सर्व राजे

कोणत्यानें रहावें,

स्वतंत्रता मिळविण्या करितां आ

करण्यास अर्थातच

लोक

गेले. पिकवणे बंद

पडला. करून

सर्व कामें एकच

धळ

( )

माळदा, जाई, शेवंती इत्यादि
लहान झाडे नजर पडतील मुद्द
साथ पसरलेले असत.
मंजुळ एकेकाळ आकाश भरून
असे माळच्या
पक्षी येथे असत. स्वाभाविकपणे सुंदर व

समानरूप, शेका

वा व पल्लवांनी अनेक तऱ्हेचे
सुगंधाची शोभा आल्हादकारक

परंतु नांवालिक राजा
ची आल्या कारणाने ए
इत्यादि अवकळेने नाही आणि
सर्वांना आपणास
पसरले युद्ध आरंभ केला, मग
दशकेंदश ओसाड पडून हजारो दमनदनाश
होते पडल्यामुळे मोठा दुष्काळ
अन्न अन्न शेकडो लोक गतप्राण
झाले. बंद पडलो. या प्रमाणे
होऊन गेला, कारण आपला भरभराटाचे

वस गेळे नब्रचर्य सरू असें

म्हणुन अशी दुष्ट

असें वाटलें.आतां

देईल विचारांत तो अ

लगेच त्याच्या

राहिली.

खरे कारण राजांनीं

अगदीं टर्क लाविली होती

केव्हां मिळेल हा देश

देशावर आपला इतका

जेर

ऐकिलें

करण्याची

ली. त्या

लिक दृष्टोत्पत्तीस

न झाले शहाणा व च
तुर लोकांच्या मनात पक्कें ठसून गेलें. परमेश्वर आ
पल्या दयावर कोपला वासनांत
लोकांत झाली चद्रकांतासही का
द प्रकट कोणाच्या नजरी प
गला गढून गेला. पुढील दाखविलें
होळपरिप्रमाणे उभा न त्याच विचारात अस
रमा: होत परदेशांतील या
देशांतर च आपणात
संधि आपण इस्लाम
केव्हां काळ इकडे सर्वांचा नजर होता. ना कल्प
विचारांत. त्या
होत, त्यामुळेच आवस्था अशा प्रकारचा दर्शी आहे
च त राज आपणास जखडून अगदी शाले आहेत
अस त्यावेळी त्यांना च त्यांचा आन
द काढ मानत:. उत्तरी त्यांणीं आपल्या तलवारी उ
पसन सर्वांवर स्वारी त्यास चालून
स्वपक्ष दर्शक नामक राजान पढारा प
ण, सतत

दर्शय आपल्या भयंकर सैन्यसहित या देशांत ये
ऊन पोचला. आपल्या स्वराज्याचा, फार त्या राज्
राजांच्या स्वारी दुर्योधनें न करें प

कळ खंडणी घेत त्यांचा
पराभव सुवर्णपुरा सन्निध येऊन
पाठविलें शरण
पोचतांच चंद्रकांत
चिंताग्रस्त बसून विचार करितो की,

तर उत्तम. राज्य सोडिलें
प्रजेचे करील. दिव
सुखांत
मनांत येऊन छाती तडकून
तिकडे
आलें
सरदार आहेत. आतां
आहे तो
तेथें आली.
विचारलें
तर बरें दिसते
सुचत राजानें उ
केलें आलें
लिहित जाणें
येणार
शरण
त्या

राजोपदेन   त म इंग्रज

सर्वगण।   करीत   ङे

ं देल. राजास पत्र   की,   दे नाहीत

र पुढाल िरद्ध हो, तो नरोप

अंत:पात   अ

पला पद्धविकाळ झाला, कारण जाऊन परतंत्र हो

ण्या पत्रा वीर जाईल   अ

ताती ता दुष्ट   हाल   आज्ञपवत

ध   जाऊन आता पृथ्वाधकाला दुःख हणार

हे विचार   ऱ्याची   आर्दी

गळा ऱ्याचप्रकार्य तो राजा निकडे   नेज

चा राज्य,कारणान ऱ्याजा मार्ग खेद   आहे.

ऱ्याच वदरा कुर   काय क

रारं असा विचार करीत   गनकावती त्या

ची पहुणी   निर्ण त्यास चिताग्रस्त पा

हून   की, स्वामी, आज आपली वृत्ति चिता

वा   ? एकाएकी आपणास असा पाहून

मला काही नाही ऐकुया कारते!   नर

प्रिय आपणावर पारक   आहे, तो राजा शर

ण पत्कात   आहे. ऱ्यास कारण

अभरदा नकीन"   प्रकाशतः उत्तर करिते,

प्रिये ऱ्या मूर्पा मकरंदाला   काही जान

राची आपण स्वतः नसा, मांच स्वतः जाऊन

२८

दुष्टाचा पराभव करण्याचे प्रजा

घालून जिवंत

रहावें कसली येईना परतें

इतक्यांत

बरेच लोक जमवून

नंतर त्यांस सर्व

करून युद्ध

तुमचें तें

करा. मत दिलें

हल्ली

संरक्षण असेल तर

देऊन पेक्षा

सेल

तर विपुलता आणि

नेची असली तरच रा

जावें

शत्रूला लांछ

संरक्षण करण्यांत

वाटलें.

तुमें

हा आपलं ता
-ही आहेत त्यास दु:खात आ[illegible]
यांत शोभा भग म
रण? अशा गोष्टी चालल्या आहेत राजा
ने मुख्यमंत्री व दुसरे कर्त्यांचा घा
ट लागविला. त्यांना ही निवेदन
विचारिलें की, या दुर्धर प्रसंगीं करावें काय
हे कारण जावें? या विषयीं मनांत असलेले
निवेदन त्यां वरून किंवदंतीं
कीं शत्रु बलाढ्य आहे या करितां शरणच
जावे ह्मणजे आपल्या देशाचा नाश न होतां राज्या
चें हईल. शत्रु लोभी त्याला
द्रव्य वश करावें. आपण बलवान अ
तर त्याजपाशीं नमून जावें. आपणापाशीं
सैन्याचें ऐश्वर्य, द्रव्याची म
अनुकूलता युद्ध करावें, हा
उत्तम आहे. परंतु चढून आलेल्या मनांत शरण
जात घेईना. कांकीं शरण जाणे मुळीं
न होय. आपल्या देशाचें जीव
गेला तरी मान राहो नये, असें त्यास
नंतर त्याणें आपल्या वारभद्र नामक सेनाप
तीस मत काय आहे असें विचारिलें.

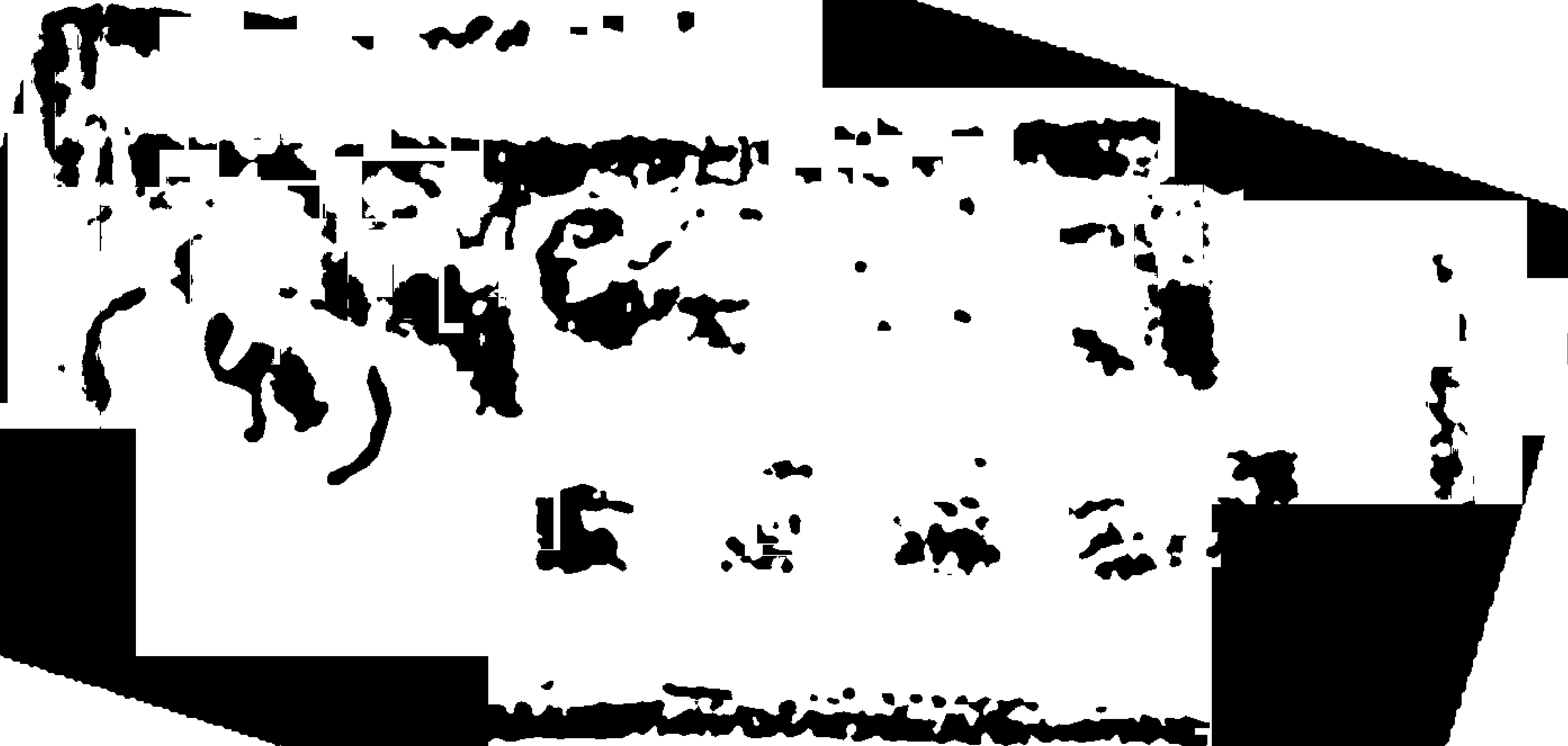

वीरभद्र तलवार सरसाऊन बोलूं लागला कीं,
खंडणी द्यावी उच्चार ही क
रूं नये. येऊन पडला
आहे. आतां विध्वंस करूं.
युद्धांत तर मिळेल मेलों
तर होईल. होणें
ऊन मला
असें आहे
करून
ह्मणं लागला आ
लेंकरें
स्थळें कारणें आहे.
घडणार उत्तम
आतां शत्रूपे-
करण्या
विचार
शत्रूस लिहिलें
लढाईच्या प्रसं

महाराज त्या प्रवास हा
तो आता कोठेच्या दूत
त्याचा आज्ञा नाही किंवा
मरू. जयदास होईल पुत्र
त्कीर्ती शरण जाऊन परतंत्र ह
आल्या राज्य कुलीन व कीर्तीमान घराण्या हो-
होय. आज्ञा होईल तर मी आताच त्या
दुर्गास समरांगणी वार पटवाच हात टाकून गेलो.
त्याप्रमाणे होईल तो एकदम राजाचा म
कृपा वीरांनी प्रयास प्राप्त पूर्वक जनन
जवळ इतका आणि की, बाहे,
शिवाजी आहा. महाराष्ट्र हताची गर्द-
उद्धारण हे आमचे कर्तव्य आहे
इजदार शरण आणि हे आनच हाल्न काळजी ही
नाही त्यापेक्षा प्रयाग करणे हे
शरण जाणे हा कीर्तीचा धन नव्हे.
ही पायदळ, स्वार, तोफखाना दिमाणत
करितां जे परिश्रमाने जित द्रव्य आहे ते करा
वे. पांच हजार प्रमाण स्वराज्य त्या हमचा दर
हा. आणि चंद्रकांतान पत्र की, पु
ढचा तयारी आहे. परंतु समरांगणी

हजारों लोकांचे निरर्थक प्राण घेण्यापेक्षा
शांततेंत रहावें हें उत्तम
आहे.

असें
लागलीं
वाजण्यास आरंभ झाला. चहूकडे लव
शस्त्रांनिशीं करित
असें लागलें. भयंक
पायदळ, घोडेस्वार,
एकच
करून
त्या सर्व वीर

करून राजावर
व वीरसिंहाकडे शहर
इकडे
हल्ला लागला.

चिन्हें दिसूं

एकदम

गांत सर्व
नीं होय, यासकरितां परत
स्वदेशीं जाणें हें आपणांस उचित
पत्र अकडे पाठविल्या नंतर इकडे एकंदर
चालू आरंभ झाल्यानें लष्कर तयार करण्यास
शहरांत रणवाद्य
चक्र लोक युद्धाचा तयारी आहेत
दिवस शिकून शिकवून त्यांचें
र अंगीं हुशार होऊं लागले. तर्फे
लागा, यांची गर्दी होऊन गेली. या प्रमाणें
सर्व तयारी राजाच्या आज्ञेप्रमाणें आ
मन सैनयें अधिपत्य सेनाध्यक्ष व
अरे यांणीं आपणावर घेतलें. या प्रमाणें एकंदर
न तयार सर्वांनीं त्या चढाई
करून जाता आली. रथ
सारें काम संपलें. दुर्योधन व त्याचे
सरंजामदार करण्याचे इत्यादि तथा
बसा नारी परंतु कालाचे दिवस उपस्थ आले होते
तरी पर्जन्य पडण्याचा काळ गेला, म्हणून
आपल्या सैन्याची सर्व तयारी चांगलें सज्ज करण्यास
न राहत दिवस गेले. नंतर माठा फुलून पडत असतां
मंडपरुद्राच्या समयीं सेनापतीवर हल्ल

रण्याकरितां दुर्गीय येता रात्र
जेराचा
स्वभावतः स्वरूप
भयंकर, विद्युल्लतेचे चमकेनें,
गर्जनेनें, पर्जन्यवृष्टीनें अधिकच भयंकर
दिस समर्थ।
एका कीर अरण्यात गांठ पडली,
काय एकच गोंधळ होऊन
आहे, शत्रूचें कोठें
चहूंकडे मात्र
मारहाण
कत्तल होत
कांत मग दोहो कडन
च घडघडाट, विद्युल्लतेचे चक
घोडेस्वाराचा एकच
ऊन वृक्षांचे कडकडाट,
यांचे एकच गर्दी
गेली. प्रलय कालाचा
काय, झाला. याप्रमाणे
सारखी आटोपे
सुमारें ३००० रात्रीं मर्त

…न्य घेऊन झाला.

सुंदर दृश्य जगाचा मोठा असा सुरुवात
आरंभ झाला. किल्ल्यांत राहूच
च ज्वाले आकाशां
ताऊ न
लागलें. असा कांहीं वेळाचा पश्च
रात्रीं अकस्मात
भूग विचारा? गेला.
आपलें मन काठ कांहें दृष्टी
ज्याला समजेना. ज्वाला चमत्कारास
आरंभ झाला. हळी जागेत स्थान या प्रश्ना
त एकच चालला. दोन्ही हल्ले एकदम
मिसळून गेली. निवणार झाला
गडीमार, आकाशांतील
चकाट, दगदणार, उत्पादक हो
पडणार ताशांत गडगडाट, न
गारे, झाडें, कडकडाट पाचें
होऊन पावली समय आ
ह की अहा शास एक
करील चालली. आणी कोणाच
का. तो मेघ मनास टेरां लागलें. हे
मुळे लोकें ज्यांचा मदत करत दुःख लोकांच्या

उद्देशास वळी गेले, दिर्घ फाकिरचे दोन्ही

सैन्यें अगदीं थकून गेला व लढाई न एक

मेकांकडे टकाक पाहून स्तब्ध उभीं राहिली. सुमा

धाडका ... सर्वांनीं

... खवला होतीं इतक्यांत सर्व ढगांनी आकाशी

ळीं, पर्जन्य धावला, वारा बंद झाला. सूर्याचें को

किरण ... बाहेर लागले

- भयंकर लढाई सुरु झाली. पुन्हा रणढोल

झाले. मरणास किंचित न डर

- तोंडांत आऊन पडाव प्रमाणें

तुटून पडले. सर्वां

चिखलाने रक्तानें भरल्यामुळें

याप्रमाणे दोन्ही सैन्यें

लढत आहेत व मेनकावती निर्भय सर्वांपु

- लोकांस देत अशी शौर्या

चीं चालली दोन प्रहरची झाली.

नाही पाणी नाहीं विश्रांती व साह्य नाहीं.

- पायदळें थकन गेलीं. इतक्यांत

ऐकूं येऊं लागला. व दोन्ही क-

घोडेस्वार एकमेकांवर घोड्या

एकच गजर

हजारों घोड्यांच्या दणदाटने पृथ्वी थ

चार ... आला तो ...

मल ... पडू ... पडा

ता ...

आले ...

तो ...

... पोचलो

आ ... व ... ते

... दिस लागले. ...

ने ... पण

अगत आपल्या ... आहे,

... वड

... ग

... अजूनही ...

... दणदणाट

डोळ ... पण आहेत असे

वळण दिसू आले. पुन्हा वाघाचा

... गेला.

किर्ति आहे असा देखावा इत
का भय व आगिनाणीचा होता की, दोन्ही प
पदळें तिकडे पहातच उभां घो
डेस्व, पहिल्या लढाईसच धुळीस स्यां.
आरोळ्या, घोड्यांचे किंकाळणी, तल
खणखणाटानें तो देखावा फारच भयंकर दि
सूर्य अस्तास चालला तरी लढाई संपे
ना. ए एक
झाला. इतक्यांत लढाई थांबून चाल
दुर्वासांचे घोडेस्वार पडले.
टिकाव धरवेना. आपल
पराजय झाला दुर्वासांस
पडली. एक
पुष्कळ करून आपल्या सेनेस
स्वदेशी जाण्याचा क्रमण करण्याचा
जाण एकीकडेसच
परंत सांपडून
घेऊन खेद
करून

( )

शाळे. का

हली. ...

मिळाले.

र

व

...

...ाचें

सं...

...पडली. ...भागन ... उगा ...

ले. ...

...करण की ...

मन ...ने शत्रुपाशा

आतां काय करावें हो

...कळी ... सुमारें ... प्रहर रात्र ...

...विचार ...

...

...दुर्गाने दिला. अजापर्यंत जय मिळऊन

...शी ... हार ... राहिले.

...शत्रूचे हाती ... आपला सर्वस्वा ...

...विचार ... सर्वाशी ...

...पण करतात ... पर्ण आपल्या

...कडे ... कोठचा ... आ

...रहा पाहिजे.

मराठी ग्रंथ संग्रहालय,
ठाणे.

समयीं

झाला शद्ब

तो. समरंगणीं पडलेले लक्षावधी लोक चि

असतां,

धांवा करून करुणास्वर भाकीत अस

त्यामळें दिसं लागली. तशांत

सोडून जाऊं लागले तेव्हां

मनांत अनेक येऊं लागले

कीं, हे परदेशीं संकटांत

शत्रूच्या हातीं

करून घेतील, मुलें वाळें

काय करतील, त्यांचें पोषण

विचार त्यांचे मनांत येऊन ते अधिकच करुणास्व

र लढाई भयंकर

लोकांचे लोक

नेण्यांत ला

तटन

कितीएक लाथे खालीं

होऊन झाले

[illegible] चहूकडे [illegible] असल्या

मुळें [illegible] आवाज तरी मोठा हा

मग ते

[illegible] [illegible] [illegible] दयानेश्री

[illegible]

री रात्र भरकर

ते [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] सोडून

[illegible] आपण [illegible] हे म्हणे

हा[illegible] [illegible] [illegible] घ

री [illegible] [illegible] हे

[illegible] [illegible], पहावे [illegible] आहे?

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] आपला

हेतु [illegible] [illegible] [illegible] हें किंवा

[illegible] [illegible] [illegible] हातपाय पडले [illegible]

[illegible], [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible], किंवा [illegible]

भाग दूसरा

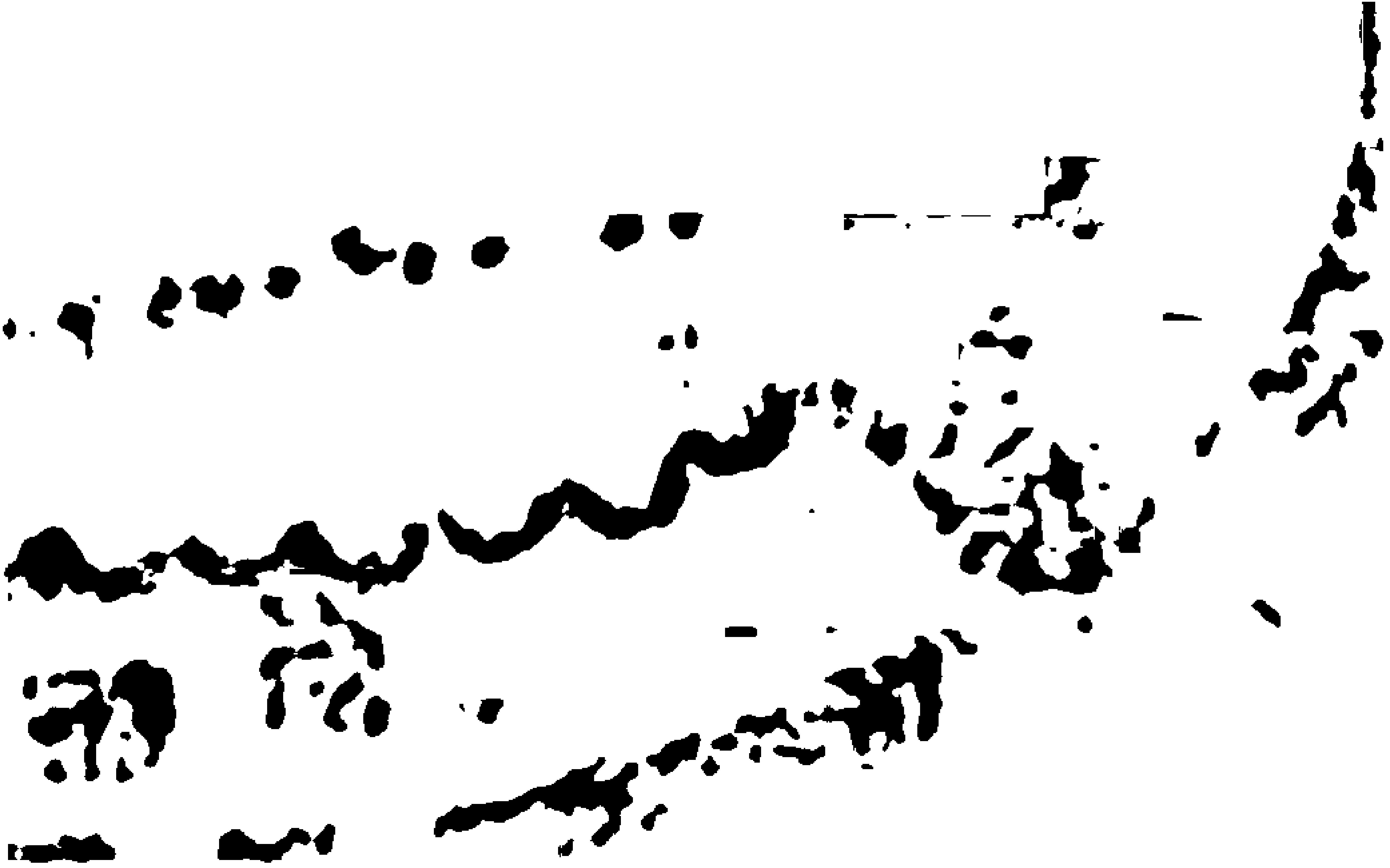

दुःखांतून लौकर सुटावें म्हणून आपल्याच हातानें

बाळांची करून करीत आहेत,

कितीएक अन्न थंडी करून

आहेत. दुसरा कोणता

वरें?

रा

गानें पाऊल उचलीत हात.

स्वदेशीं सुरक्षित त्यांची आशा तुटून

शत्रूचे घोडेस्वार

आले कीं

दुर्वार्य

कडेनें घेऊन चालला

तों रस्त्यास

त्या सर्वांस

घेऊन

होऊं लागला.

चालले

खालीं होऊन

(

आपल्या जखमा फार झाल्या होत्या, कित्येक आपल्या मुला

गळतात आक्रोश

अन पडी प्राण सोडून

करीत या ठिकाणी दिसत

अतिशय भयंकर अनेक

इकडे दवाखाने सैन्य निघतांना माठ्या

प दृश्याने चालले

फौजेचा

गेली होती; इतक्यात पाहताना

करीत काय? अस एकमेक इकडे ति

कडे पहात आहेत हा एक मोठी नदी देखील भ

रून चालली आहे असें त्यास दिसून आलें.

आपल्या सैन्यास त्या नदीच

धडकेसच करून मुक्तामुक्त पडून

मिळाली हें त्याच लोकांनी महाराज

होती धीर उडाला सारा, चहूंकडे आनंद

चा प्रकाश आपल्या आपल्या घ

रांच लोक गुण गाऊ लागले. यप्रमाणें

आपल्या दर्शन स्वाच मार्गानं इथ

लोकांस त्याच हालिलें होत त्याच्या पिछेहाट

पळाले आहेत. त्यांत दवाखान्यात येत असलेल्याचा

आविर्भाव मात्र दाखविला, परंतु याचा इत
काव ती जागा लढाईस चांगली
आपल्या लोकांस त्याणें दुसऱ्या
रस्त्याने नेऊन
येऊन
शत्रूचें कपट मेनकावतीच्या
दृष्टोत्पत्तीस कठीण
वाटलें. ती मनांत रड
तां रस्ता
साफ विचार पुन्हा
क्षण शस्त्रांच्या झणत्कारानें उभय पक्षांतील लोक
शौर्यानें
हटानें मेनकावती शत्रूच्या
न्यांत घुसून सुमारें पोचली, तों
तो
एकीं उधळून
भरसैन्यांत जाऊन
शिरच्छेद तेव्हां
गेली इकडे
शत्रूचें

उदय

हीता कि।

नरसिंपाकारगान

सुवर्णापर व त सैन्य यांच्या मध्ये

येता दिव्हा.

अरुणोदय होतांच

अलि. आतां प्रसंग आइ अस

लेला परंतु किंचितही न

शत्रच्या सैन्यांतच आपला तरुवारीनं

करण्याचा निर्णय केला. त्या वा

समरांगणीं पडूं लागले. यावनांचे मोठ्या

व आवेश दाखवून ल

मध्यभागी पडून

तिच्या संरक्षणास भाला जखम करून मरणाच्या

वदनात वर्णाम झाला व एका शत्रच्या

तुटून पडला. तो दुर्दैवाचा मुल

गा असता प्राणे एकाच तरवारीच्या वारांनी त्याचा

घोडचारा केला. गनिमांवर ही

समरांगणीं पडला.

आपल्या राणा असें पाहून मोठा

हाहाकार झाला. पण पाहतात तो सैन्य

पसरलें दृष्टी टाकतात तों हजारों लो
ओळीनें पडले उदासीन पणानें
इकडे तिकडे पहात तों अपरिमित सैन्य
यंकर
लागलें
येत
निकरानें
निश्चय करून
थोडक्याच
आलें चंद्रकांत मद
येत त्या
लागले चंद्रकांत, चंद्रकां
एकच चहूंकडे
जेव्हां
अगदीं तेव्हां
सर्व
ऊन
णि संकटसमई
मिळाला
ऐकलें
लें.
गेलें

अड धन

क एक आहेत,

अहेत भ

आढळच्या देत आहे, व राजरणात हारत

ल्पाहे अस त्याला हिर व हे आपल्या शत

व सैन्य आपल्या पक्ष करण्यास आहे, असतो

कौन माता अथवा राजो, त्यावरावरच

मर करण्याचा त्याच ठरवी स

रणाकडचा क्त करणे त्याच्या नवरेच

का, शत्रुपक्षा राजा आपल्यास

त करण्यात आहे हे पाहण्य गुराख्या

लगापून अलदाखू वाहू

त धन मार होऊन गेला पात

काळी बरेक्षणास नाजय लागली की रान

ना आपल्या सैन्यास वहून टाकले आहे,

न लोकी याचे दारल्निक राज्ये वरावर दे

राणीच व्यासाय तथ्याचा निश्चय केला, का

काय. आपल्या ठाकाशी यऊन

मनकरार। ॥ ठशा झाली हे त्या

[illegible] राजान तेव्हा [illegible] दुःख मा

अनेक त्याचार पुरेंच लोच अनकरण व

रठो राजन [illegible] आजवान

दुःखावर डाग एवढा गंभीर रा
तें दुःख त्याच्या अंतःकरणांत
प्रिय पत्नी टाकून
हाल करून
घेतले त्यास योद्ध
सुलतान नांदत
त्या आह्मावर वृद्धापकाळीं परमेश्वरानें कसा घा
ल.
वुडून
यपूर्वक कीं, तरें
मचें
कोण नजर
हजे,
संसार
स्वप्न बाळें
राहतील.
केलें.
तें सम

पाच्दा झाला.
आ पण मत्वना.
आपला आयास गेली. त्या द
कुमार सर्वांचे दुष्टांनी हाल प्राण
असतील असें वाटलें. आज
त्याच वेळापर्यंत जी आशा होती
हा यतला. आतां सभिकांतीचा दशा काय होई
असें अनेक प्रकारें मनांत आठवून त्या शा
कांतरांत गेला. त्यावेळीं सर्वांनीं भाळा विन
प्रार्थना केली आपण धीर धरावा
मग अशा ईश्वरसमर्थ आ रक्षण करण्या
स आहे? सतांगनार देऊन आपण आप
लें दुःख शमन केलें पा प्रारब्धीं असलें भोगिलेंच
पाहिजे, त्यास उपाय नाहीं. हें केवळ दाई
आहे. पुढें ही आपली कोणा नाहींत
हा एक माय आहे. राणासाहेब सदरगाजां कुमार
नीद चातुर्य दाखऊन गेली, त्यापर्यंत कीर्तिला पा
जगांत हा जीवतंच अशा अनेक प्रकारा
च्या गोष्टी सांगून त्याच काहीं शांतवून अ
सो, रडून तप दुःख विसरून हा भरकर
द काम तरी टाळला पाहून झुगन भाळ्या निकरा

चालविली दर्यांचे

करण्यास

चंद्रकातानें कारक जासूद

द्वारें पुरास चंद्रकांत

सर्वस्त्री विध्वंस करणार

मांडलीक राजे एकामागून एक

आठशें लोक

सर्व सैन्य जाऊन

इकडे होत सै

सुव

तेव्हां तेथील

परचक्र

माहित ही नव्हतें.

नंदांत

ऐकली तेव्हां

गुडचा

सुंदर लागलें.

वर्द्ल

लागलें.

ने स्टट ना काकी प्रकार
न आरंभ केला असून, असी दशा पा
दून ती आनंद बादशा
गुरण पाठविली अरा त्या
चा इतदयात ते आगाकी
गा प्रमाणे ला
ना अप्रस जाउन विठू स्वदले पा मनःण थोड
क्वाद वेळाव मुजारे शिपाय यांकडे
दुश्मन मिळाले.
नरकालाया जय आ न शाहुवें
प्य दाहि दिशा एक्त आदि ही गातमी अद्या
पाहुरास पऊन पावली आनदात
हुप रचाराचे स्वारी स्वारीस ज्यास हे
केसरे यांच्या नवेकाळे या
। तर्कप्रद व पालखीन उद्दत हो गातरी
लय्या त्यागी वो कठा उत्साहाचा
दिले भरन पहूकडे उभारल्या, आपल्या
विनदा र प्रसे लाने र ज्ञापनाकारेत । थार द्वार ल
न पाहून राहू शोक वे शब्दा प
वे अभ्यास जपन हे भारिर कहिल्या । तें
इत्यादि अनुवाद गाऊ रानशाउचा । ए
गिव पांढरे, दुहुर न २० दा मराऊ दादर बाधवा।

दिशा भरून गेल्या याप्रमाणें आनंद चालला असतां
थोड्क्याच वीरसिंह राजाचा
निघाला. वीरसिंह रत्नजडित
हत्तीवर त्याच्या
घाशा, अंबारीतच
एक कितीएक
होते. पुढें नाच छडीदार भालदार
तुतुत्र वरून
करीत या प्रमाणें स्वा
थाटानें शहराबाहेर येऊन
डेरे दिले.
इकडे मांडलीक राजांनीं विश्वास केला
समरांगणीं
युद्ध प्रजेचें रक्षण कर
अपंग
क्षय आणि आ
बोलाऊन कीं
करणें असतील
शत्रूस
करण्याचा

नेऊन फुटला हा राजा

हा ताम्रपट कोरिलो

अंमळीत वसल हाता मागून त्याला

प्रधान, मंत्री देही होते किता

पाळण्यात, घोडचांवरून चालले

चालला आहे,

तलवारत आहेत, खडगोडेत, त्रिग

पताका नवंच आहेत, तो

री माठ्या चालली आग

ग्रात

हे पाहून चंद्रकांत मोठ्या विचारांत पडला. पर

तु मनांत कांहीच हीन भित्रा होता

ऊठा बरोबर कळून

त्यांतच आपला देह काएयाच्या स्वाधीन

केला. त्याग दाहिलेल्या लोकांस

पण पडी, सागराला उदास आ

पले प्राण देऊन गेला, एक

दम जाऊन त्याचे झाले. म तर या सम

राज्यांत देहत्याग निश्चय केला आहे

या प्रमाणे राजा त्या लोकांस कोप देवस्थानांत

पक्षी परंतु तसें करण्यास
मन नेत्रांतून
वाहूं लागले.
शब्द
विनंती केली कीं, आपली
आज्ञा कराल
रसा आहे
असा त्यांचाही दृढ
शूर घेऊन त्या
शिरला.
वर
एक
सट
हें
होऊन
वीर
राजास
म्हणाला
डोळे तटस्त

स्वागतली. राहिल्या
लक्ष्मीशी एकाचिंती झालेना. मंत्र्यांच्या
अश्वात कटमस्कून अहिल्मळें वरा
च वेळ त्यांच्या ताडातून निघना. नंतर त्या
च्या हस्त जोडून आम्ही
गेलें आहों. आपण ती आमांत शि
राज्य परंतु आम्ही आपले चरण सोडून
कोणाकडे जाव. निश्चय पड्
न तो चरकोत आपल्या लोकास
सना समुद्रांत एकदम चढून शोकेना
त्याला गांठलें. अशा प्रसंगी ता कधी उधा घडिचा
वरा तो तर घोडा जलद लागून पडे. या प्रमाण
पांच घोडे मले. कारणात गोळ्या लागल तर
आपण या आमितून अतें गेला नाहे. आ
नेहमीप्रमाणे करावी तर महत्पातक आहे. हा प
नांत दाई. नतर कांहीं वझीर निराश
इमोत आपल्या हातांत नागव्या तलवार घेऊन
त्याच्या तोंडावर धाऊन जात आहे, इतक्यांत
भेद ल्यावरील पट डोऊन राजाचें कमरेस एकदा
मिठी मारला. आण निश्चयपूर्वक प्रार्थना
करून की, महाराज आपली प्रजा आ
पल्यावर, ऋकून वर पहात राहिलें

आहे असें कळतें. तरी आतां आपण
लेंच आपल्या सेनेचा
चंद्रकांत त्यांची
घेऊन परतला.
इकडे देऊन
वाट तों तिकडून कांहीं घो
डेस्वार उधळत येत आहेत असें त्याणें पाहिलें,
चंद्रकांत
रक्तानें चिखलानें
गेले
सिंहानें लागलीच चौकशी केली. ऐकतांच
राजाचा कंठ सद्गदीत आणि ह्मणाला
वीर
टोंचले. एक शब्द
बोलतां येऊन
हृदयांत भरली.
कोणासही दुःख
एकच

तकडे ।

पाहिजे. या प्रमाणें व सेनाप

तीच्या फारच आग्रह करून होवट

चीं सलाम माग

वीरसिंह गांवा बाहेर हेर आपल्या पि

त्याची पहात होताच,

जवळ येतांच आपल्या पित्या पणें ओळ

खिलें, व वडील ... आलिंगन

दिलें, चंद्रकांतचें कपडे आणि

भिजत होते " काय झालें आहे" म्हणून वीर

तें

काला

बाहेर तो आपणास टाकून गेली. हे शब्द

... हृदयास धाराहारखे

ही न ... मुद्धा ... जमिनीवर

पडला. मग त्यास आकाशात ... तें एक

तांच सर्वाच्या ... सर्व आपला

व्यवहार सोडून तेथें रमले. शीतोपचार करून त्या

... केला. परंतु तें आ

वरेना. कोल्हाळ होऊन गेला. चंद्रकांतास

आपल्या ... गळ्यास मिठी मारली आणि

बाबा आतां शोक पुरेकर तूंच असें दुःख करशील तर सोमकांत धाकटा बरें गत शोक करू रडत कां

केला. सोमकांत इतकी कां बरें झालेत. दुष्ट कसा सा डोळ्यापुढें

गहिंवर करून आणला. चद्रकां तानें घेतलें, तोंड म्हणाला, करून दुःख देऊं

हेच. या प्रमाणें अनेक केलें. शहरांत ही सर्वांचा उल्हास

सगळ्यां,

लवा भाऊ काय

करीत आहात तिकडे पहा. गोष्टीचा

न होईल नाही. लेखुं पुत्र म्हणाला. "आई

त अशक्या वाऱ्यात टाकून गेलीस. आतो

तुला म्हणून मला कोण हाका मारील. आई,

आम्ही तुझा काय अपराध केला

निर्वाळक कठोर तर। तं निर्दय

ता तुझा अवस्था झाली. अ

विलाप करीत आहे तो पुनः कंठ भरून आला.

त्याचारी धाडी. आणि पुनः मूर्च्छा

येऊन जमिनीवर पडला. मुलाची अशी दशा पाहू

न चक्रपाणीसही आला. पण्हा राजपुत्रास

शिलाखचार गुडघ्यावर बस

लाला मांडीवर आणि हात

फिरवून बाबा असा शोक पर करू. अ

रू दुःखपणाचा बरा नको. पर

मरणावर आपणास कोणताही इलाज उपाय नाही. न

व रिवाज सर्वांना करावा लागतो. आणि सद् दुःख आ

वरून ध्यान पश्चात्ते शांत

न वाटत पाहतांच. सुवर्णावर शो

कांत ध्यावे वाडे. गाढ. न त्या

सदर शहरास मत्य कळा आलीसें

राजेसाहेबांची शहरांत

वीरसिंहाचें म्लान वदन पाहून सर्वां मोठें

सर्व येऊन

सभेत येतांच सर्व

त्या घेऊन जासद

सोडतां

कां तुमचें साह्य मला

हे तर अद्याप परमेश्वर आपणावर कृपा करील यांत

संशय परंतु दुष्ट लोक

थोडक्यांच दिसून

त्याणें पूर्वीच त्या लो

कांस लांच देऊन

केला झाला

याच्या राज्यांत तडीस

दुर्वीर्य

देश धनीस

धुर्त असे

दुष्ट उद्देश त्यांस सा

नको. सर्वांस असेल तरच

हिप्र क्षा १०. ६

तत्रान हाय व्याला, लावे

ह ए हु, ले

ग्रासें आ ग ते रामरभत पिचडे

व ०क्ष ाप्रमरगणातून जो

नाग्राणा व्रमी ह्स वा रा

ज्ञान धें न आपल्य। राष्ट्र प्रधाना अ

काल सांगितलें की. मर आ

कांहीं नहीं ते आत्मा म

दास नीत्कुल अद्वद अर्थ वजच

अलें वा वोंद मंडळ करता

दत्त कलें होते. त्या दुसरे विषा

की नक्षत्रांच्या आता परांभव आहे

व आपल्या हेतु नेता दन

नाहीत, त्या वश्य युत अहल्यान याग हे

गत्य आन्ह करे. या प्रमाण अ पत्ता इतर

आवला नि अप्स्यांची राज वुके

योजीली राजा पार होते व स्थान त्या

झोंकाने राव जाणले. त्याते

धिनरे का, हे शब्द मला नइला वैसा करिता

यानद राज्य चालविण्या

गादी. माझ्या प्रजेच्या हितार्थ
काय करण्यास
चालली आहेत
दवींयानें सेनेसह
सैन्यांत
तिला पडिलें,
हे. नंतर सावध घेऊन
तिणें
केलें कीं, जुलमी
प्रजेचें असतां
राग
आणि नेऊन
कुम
तद्वत अव
तेथें
बाळु कोठें
आहेस?

चं हें राज्य
तर परंत माणाही अपण मी ।
द आहे. असो अशी ओळखी
तों सर्व गऊन गुणपुरात व
डा घातलयाचा बातमी तारवरून चऊन पोंचल्या.

इकडे मनकावतो आपल्या येत असता
दुमतीग मंगीळत ह माग सांगितलेंच
अ करून दर्शविणारा गा
ले. त फाग आहेस असें गान स्विरताव
उत्तर मा राजपत्नी आहे. लो
कांहिमन आपल्या त्याण कीति पर
मश्वर अंशावर कापल्यामुळे या सांवळ्यांत धरून
पडलय आहे. त एकदाच त्याला माठा आला
तिला पाहन्यांत ठेवण्या लपया हु
दिला, विचारी करत्य काय? वायांचा
सांगडीस गाय सांपडावा त्याचा
कथा इला अन्न पाण्या शिवाय
तळमळत राहून तिला मरण पडले. तिला तिच्या
पित्याकडून आठवण झाली, आणि करुणास्वर
काढून लागली, वा, सामकाता त
तुला केव्हांर पाहीन. तुझा वाचून
माझा पण सगळी आज म्हणे, मा तझ्या शिवाय ज.

वाचेन देवा, तुझा अपराध

खरें. कशीरे

घाल.

आतां क्षमा तुझी लेक

दुःखानें

दोन मेनका

पडली या

कोरड

मिष्टान्नाचें भोजन करणारी मेनकावती

काय? परमेश्व

राची इच्छेनें

एका रंक

ली असेल विचार

लांकडाच्या

तेथें

मुळें

पडली. आपलें

झार मी असा कोणता
केला तूं अशी पारखेंकरांची तूत पाडि
लीस. हे देवा, आमचे सर्व अपराध पोटांत
कर. तूं उदार आहेस. आज
र ?पडिलों आहों. आम्हास निळाप क
रीत मर महरीं उन्हात तळमळत
यता होतो. अन्न नाहीं पाणी नाहीं
मुळें पडलात पहशील पहा तर, की ऐथ
आरामात
तिनें आतां भाकरी तुकड्या साठां, आणि पाण्याच्या
घोटा साठां तळमळत पडेल
ठीक अगम्य आहे. ता आरसा
लगांत राजाचा व रंकाचा राजा करूं
शकेल. आरंभा भिथ पहिले अवस्था ध्याद दा
हा पनांत पतांत तेला फार
न हुरत झाले इतक्यात कटाक्षांत
काहीं पाणी व हातांत दोन भाकरीचे तुकडे घेऊन
एक मनुष्य आला. विचारी काय करील, आंत
शय भूक लागल्या संतीस पाहता भाकरीचा
तुकडा खाऊन विलाप करीत उठ
अरुणं काय आहे त कळावयास करितां राणीत
च सर्व गेला पाठशी व त स्वस्थ होणार नाहीं त

राणीनें परत यावें असें दुर्वीपाच्या मनांत

गोष्ट केली.

नें केली.

ज्या मेनकावती बद्दल पूर्वीच आशा तुटली

ती

राजकुटुंबास भेटली तेव्हां

पारावार

गेल्या नंतर मेनकावतीनें उद्दे

सांगितला तुमचेपाशीं

सर्व

एकही कबूल अ

स्थितींत

असें

आहे, जमल्या

मुळें एकच गर्दी होऊन गेली होती. सर्वांच्या नेत्रां

र आलीव
ती मदकावतीनेंही म.-प अशा रीती
तिची ([illegible]) सुवर्णपुरास त्याणें

होती मनकावती काळाच्या तोंडातून सुटून
[illegible] त्याच्या म.न
दास न.:ऽशा झाला. कांहीं [illegible] आनंदी
त आनंद मण्याचा
[illegible] का, दर्शे [illegible] म
[illegible] केले, व [illegible] लक्ष [illegible] वाढणी,
शिवाय या [illegible] [illegible] आहे, परंत
[illegible] टले कर्ण नये, कारण
[illegible] राज्य करण्यास [illegible] भूषण नाही,
राज्य [illegible] मनकावतीने आपले मत
[illegible] प्रदर्शित केलें, त्याप्रमाणेच त्या [illegible]
कुटुंबाचा [illegible] होऊन अपेश्या [illegible]
काढून परत [illegible] तदरील मनकावती [illegible],
हें पाहून तीस मोठें दुःख झालें. [illegible]
तो परत न [illegible] पाशीं फार [illegible]
धारिला: परत [illegible] पण मरण मला प्रिय
[illegible] तिणे [illegible] [illegible]

तून अश्रुपात चालले

तेथें स्तब्ध

परंतु चेहऱ्यावर उठलेली

दिसत खिन्न वदन होऊन

एकीकडे बसला सोमकांताचें सुमारें

वर्षांचें

सर्वांस जें दुःख त्याचें करणें

दगडा

रडूं

तिणें

दुष्ट

आली

मोठें आश्चर्य लागलेंच

केला.

( )

बहून हे पाहून तिच्या
मनिंदर आला चडकातही उभा होता,
त्याच्या हे त्याचा मुळ
नष्ट होतो नीरागहही
होय नच नीन
होय. ती मनस्वीवृत्तीच्या कडेवर होती ती
निश्चितच शाक बेशन
अशक्य आहे मग सारे दुःख फसकून
तेण अपाप्य निर्दयैकरात द्या पर्शी दुर्लै
त्याचळे ती लगला, तो पाहन मनस्वतीनहीं
आवशाच हुस झाले पाह पाटेशी धारे.
तोहावरून हस कुरवाळला, आग मके धरून ब
ण लागली का न रह नको, या लहरांकडे अधकरच
पहून अशी समजूत करून ती निघाली ही सर्व
बरोबा त्या मधान'न। सर्वांपैत दिले त्याच
अस्पष्ट बारा वर हस्व. मनस्वन। परत हे
बहून टक्षपति बाटले व त्या
च्या ही याम झाले त घरच्यास आले

भाग तिसरा.

प्रातःकाळ झाल्यामुळें नित्यनेमा मज्ज

प्रभातकर्म आटपून परमेश्वराचें

करू होते संधी चांग

मूर्ख

नेण्याच्या शत्रु शहरांत

सले चंद्रकांताने वा

फटतांच सर्वांस झालें.

राजमंदिरासन्निध जमू

तोंड

करणार

सहन करूं मरे पर्यंत लढाई करण्या

परदेशांतील कर

मरण उत्तम आहे चहूंकडे

लोकांची होऊन

शब्द सर्व

बरोबर तयार

असे येर

असें

शत्रुचाही नाश केला

प्रमाणें

न आतां ते आपलें

सज्जन लागले. दुर्जन ते ही

की अह अस्मान आतां उघडे होईल.

स उद्गार लागल.

व आपलें राज्य सोडिलें, हीं

तशी गांवांत फार दुःख हजारों

लोकांस यथेच्छपायानें लागले त्या

लोकांनीं अन्नपर्वत परशूचें हीं पाहिलें न

व्हते, पण तें आपणावर राज्य हें असें

होईली आपण

सिद्ध आहों. लोकांचा गजमगिरी

च्या धर्मा अस भान न

घें लागले. मनें आपलें उघडिले

गाव एकाच्या तोंडचा एक अघतांच

लोके शत्रु हातें. परंतु

ह्या काम विचारा आपल्या मध्यस्थि

पार लोकांच्या मनांतून आपण राज्य करावें

नाहि. असतां पद त्या

होऊन सुरळीत चालेल, अशींही चिन्हें दि
मांडलिकराजे करण्यास
अगदीं प्रवृत्त सर्व सैन्याचा नाश
सबब येण्याचा संभवही
दुर्योधनाच्या शर्ती कबूल करून
एखाद्या मांडलिक राजा प्रमाणें राज्य करणें
बरोबर तर राज्यकारभार सोडून
हच
नें निश्चय केला.
शत्रू येऊन करतील
पडली एकच चालली
अस्तमान होते शत्रु
निघाला. घेतलें.
मारलेले हत्ती, पडल्या आहेत,
राजसभेसन्निध
येऊन हसत
भेट
दुर्योधन आ

ता

सत नाहींत, — आपल्या नाश

आहेत, आपल्या

मला असता युद्धांत पक्ष

फार कमी आहे, व

होईल

नाहीं, अतां या

महायात्रेस जाणें उत्तम आहे. या प्रमाणें ठरव

आपली आज्ञा [illegible] हो स

[illegible] फौजा कोणती [illegible] धारदार

आहे तो [illegible] सहन [illegible] घ

[illegible] दुर्गम [illegible] घाटांत [illegible] येण्याकरि

ता [illegible] बरोबर [illegible] मार्ग पडे भा

लदार [illegible] आहेत, हजारों [illegible]

पसरली मार्ग ५८

[illegible] [illegible] चालणार आ

हेत, अशा [illegible] सारी

पावली. [illegible] ते दुष्ट [illegible]

[illegible] बसून महाराजास सिंहासन [illegible]

[illegible] व [illegible] नजर [illegible] आली.

त, [illegible] पाहून [illegible] नाहीं

श्चर्य वाटलें. महाराजांनीं मेनकावतीस बंधमुक्त के
त्या त्रिवर्गाबरोबर यात्रेस
आपल्या पैकीं बरेच लोक दिले.

राजवाड्यांत चालली. गांवांतील नरनारी सर्व
पोंचवण्यास पित्याप्रमाणें
करून सोडून
पाहून
मेनकावती वीरसिंह
पडले. सर्व शोकानें
हजारों लोक दरपर्यंत
स चंद्रकांतानें त्यांस परत
आग्रह सांगितलें
करितां
हलींच्या
प्रमाणें उपदे
शपर घेतला. तें
जवळच
मजल घेऊन स्वारी अर
बरींच होतीं, म्हणुन
तील

हें आणि जाण्याकरितां

प्रातःकाळ होतांच महालक्ष्मीत ज्याच्याथी नगरी

आज्ञा. कालवत पाहे

ग्रहण आतां आपणास राजा नगर, ह सर्वास दाखल झालें. पर. चहूकड

आणि रामसीत राजवाड्यांतून बाहेर नगरी यात्रा झाली. ना

वतीन रस्त्यास पांचाळ्या

गल्ल, जाण्याकरितां या

र केला. व शेवटी कां, आप

ण पश्चात्तर इतकी प्रीति ह पाहून नगर

र आनंदा आहे. त्याचप्रमाणें राजावर

प्रीति करून सर्वे आणून वागत जा. या

गोष्टी सांगून त्यांचा निरोप मग

राजकुटुंब व दगलन बरोबर घेऊन शेपाड

स्वर दिवशी डेरा देऊन दुसऱ्या दिव

शी पल्लाळ एका

पर्वत उतरली. मनामध्यें रानां

जनावरांचा धास्ती नव्हती. राजे राहिले असें

वणाची तयारी होईपर्यंत हवा बसण्या

छाइत पसरली. नंतर राजकुटुंब

सर्वांस कौतुक

असे. इकडे धांवे,

धरून

सुंदर । अस

नंद होत बद्दल

लेशही वसत

सुंदर रंगमहालांत

कुडकुडत पडणें फार कठीण आहे.

सर्व मोठ्या

इकडील

तों भोजनाची तयारी झाली.

हांक

त्याच्या

दांत झाल्यावर तांबुल घेऊन तीं सर्व

दिस्त

प्रहर उरला.

सोमकांत

ह.न कार्ठ.

शिपाई ाि बादशाह उपठचार पत्रा पाहून ति

ते थध हवा एात

इहलें साफ़ला ना नोलण्याचें गाठें

कटल ता तिकडे मनकावती दाये

पाठोपाठ नगर पाक्त जाऊन दोन भाग

वाडाशी देई वा माळ आर्ण चवळ

हवानुरु दोसकडे पहिलें भठना सर्वांस माळ वा

ऊतू आपलें जेउन गेलें पा का

दाेल मागें दुसाचा नंतर अता,

नास ।।णगाची हवप, पास

धरात परंतु

ही फार मिठारी असत अमदानी गा

शी वें दु सर्वामिळे लाकडीस बारणा चा

त्या अडीन ता दिव

शी रपिक । भाइ बाळ पेंचाना शब्दे चटके तोन

दास आपणाकडे दाले मग भविर्न धाक्त

नाऊन ता म वोर एक सदाच आन

ोल्या ान

ऊली

सघारे एक रात्र आहे ता मनक वाडी

नागी वस्त्र, माणे अन्न हवेशात्रा मार

पहात्ये

तर सुस्त पडला। नंतर पहारेकऱ्यांस

हाक मारू हाक

मोठें आश्चर्य वीरसिंह

त्यास तो उठून

इकडे तिकडे फिरला. परंत एक

त्याचे दृष्टीस पडला। इतकेंच नव्हे

परंतु चंद्रकांत पलंगही सांपडेना.

मेनकावतीच्या मनांत भलतेच

विचार येऊन बोबडी वळली. तिच्या

निघेना.

इतके वीरसिंहाचें शब्द पडतांच

एकदम धाडदिशी

आहे? इतकें बोलून एकच

भिचारीस देह

भान काळोख

इकडे धाऊं

भयंकर

पढत

खुसखुसळे कि

आला नाहीं, अगन :मजंग हात टाकून
तो —— आहे, ती
लागला, परंतु कोणी देईना, हें
तिला वाटलें, मग जवळच
तथ निजला होता, जागा केला. सु
गार अर्धे माटका
ही मनुष्य नाहीं.
व त्याचा त्यास
मोठ्यानें रडावयास लागली, तरी कोणी दा
क देईना. हें पाहून
तिचो तीःहातून
शब्दही आइ हा काहीं तरी घात आहे,
तोंडचें तिचें पाणी
पळाला जाऊं पडली. आणि पर
मेश्वरा, हें काय संकट
ईश्वरा कोठें आहेस काहीच
सुचेनें नाहीं मग पडला होता तरा
तो पडल्या हातों तिकडे लागली आणि
एकत्र आकांत केला. यानंतर पडून्याः
जिकाच्या कानीं असत. इतक्यांत पडे का
णी करत. कारण काही नाहीं काही
अंत आहे; परंतु कागायही न मिळतां अनुकूल जिव

दारुण शोक चालविला.

इकड वारासिंहानें बराच शोध केला.

कोठें नाहीसें रडूं लागला

त्यास यमरूपी दिसूं

धांवत आईच्या

मिठी

नीट

स्वप्न

तर

वर उठली. घरीं येऊन खालीं

रडतां घसा बसून

दुःख झालें.

वांचणार

स्तब्ध

तऱ्हेनं

डोळे

वीरसिंहा

पाऊ दादा मनकावर्तीने

काआयपून

परंतु काही पाहून तोही

ती काळजी राग आली

मग धरांत जाऊन त्यानं आपल्या

गळ्यात मारली. त्यांनी पदरानं शोक

आवरला. मनकावर्तीने त्याला विचारले मला तूं

दुःखांत काय? असे होईल तरी काय? दुकानांतील

आपल्यावर घाला कसा येईल असे मला

वाटलें नाही. गळा तरी जाईल. पाहून नातें ला

पून आणि एकदम

रडला. रडतां तिचा आईही रडला.

ताडकन शब्दही निघेना. आईची ही दशा पाहून

वीरधवलास अपकत परंतु या समयः

आपण हा शोक करूं तर हिचे प्राण ना

होत, म्हणून ता राहिला. आईचा मान

दोनी आपल्या मांडीवर घेऊन त्याला सांगत

तेच शांतवन चालवलं. मनकावतीं

उचलून पदरानं तो पुसा करूं लागला. मग तला या

नाहर त्याचा काम आहे हे दिसत असे. आज

वा एका नागकर आरदास आला हिचा

य दुःख काय नाहीं. नरकांतीचा परोपकारी त

पाहून तिचें अंतःकरण

उघडां उडूं लागलें. सुटला.

हात आपटून विलाप

करण्यास

मला टाकून निघून

गेला, इतकी चूक हातून

येथेंच

तर कां बरें

शिवाय कसें चैन

इतके निष्ठुर कशानें झाला? शिव

असें दुःख भोगण्याचें प्रारब्धीं

मी काय

करुणा येऊंदे; आ

एकदां

करून ते निघून तर

आकाशांतील कुऱ्हाड एकदम

येथें

काळ शेवटचा एक

. एक हाक तरी मारावयाची हो

तीत? करूं?

अता विलाप करीत तों

ध्या इष्टास पडेना, दु
सर्वांगास घाम
निराश होऊन जमीनीवर
आरंभ केला. 'प्रिय अपत्या दासाची
काही सोड केली. अरण्यात आपण
माझ्या कोणती तरी
माझी मान कापून आपण गेला असता
मला दुःख झाले असते? सोमकांता
तुजला हो पडेल? त्यजिवर दु
आपण
शिव, माझ्या
स लिहिले होते? आता कुठे! हे आ
धारेनी मते तला तरी माझी ——
भन्न दृष्टांत घे. प्रिया, आपल्या द
घाती घात मी केली लागा'
अशी आम्हांवर
ही कोसळली! तुमचे त्याचा हालअपेष्टा केले अन
तील, पण माझी नशीबच असता आम्हांवर कशी
कोसळली! गोड शब्द तरी
बोलायचा होता?
आता तुझ्यावाचून मी या जगात काय
आहे खेळायचे पडे काही

दिसेना. कंठ दाटून तेथें कांहीं
स्तब्ध पर्यंत निज
एकदम
कून सोमकांतास उचलु
मांडीवर बोलूं कीं,
पाहन उगाच
सा करूं? आपणावर
खरा, करूं
मेनकावतीनें घेऊन त्याचें
दःखां
सुख खरें; उठेना, हें
कंवर खन्नन उठवि
उभयतांनीं फार
पाहून
वर्णन करणें बाल
कीं वाटून
फारदुःख वाटलें
वरून फिर
म्हणे,
अंत पाहूं नको. दुःखानें माझें
अंतःकरण लौकर.

काम, प्रगाय केळ
राहिलो, कधार तोनकाव मुरुत
ला आहे, हा विचार मनांत यऊन तो रच
उभी राहिला वीरांहिले
न तिच्या दिले, आणि कागदा
पानकडे वरी आशा फार तुप म
शोक करशील, तर मी काप
परमेश्वर कोपल आता शोक नको
आपल्या मुलाला पाहीन
शोड कुरवाळून त्याचकडे पाहून निघ जरा
त झाले परत ग्रीमकात पाहन
तिची अगदी गेला. मग त्यास
व्यास त्प: धरा केला, तरी तो
उठना इ पेनकदमान को ठीक केला दा
वें अशक्य आहे आपला प्रय
क हा आपणाठ टाकून गेला काय कस
l.ाल, एका रात्रीत आपणांवर
अता प्रसंग कशाने आला, या विषयी तिला काही
च सुचेना, पांतद नाच्या तोंडा हात
ऊन त्याचे मुके घेई, आग गा, ऊठ, तू
ऱ्या माझा अर
माझा पाळणा गेले आहे ऊठ

तूं डोळे उघडून माझ्याकडे पहा. परंतु सोमकांत
उठत
कांहीं सुचेना. गडबड गडबड जमिनीवर लोळूं ला
अनेक सोमकांताकडे त्याची वि
करून सोमकांता,
कसारे पृथ्वीच्या
मज सारखी असेल
घात
सा कालच खेळत
गल्याच रात्रीं गाढ
तें सव स्वप्नवत् झालें
य? असा करीत
प्रहर शोक करीत एकीकडे
पडला बंधूची
चिन्ह
त्याच्या
दोघें तेथें
करीतच
अंगांत
करितां
कीं, एखादा
हा आहे. परंतु जस

गाडी जवें पाहून तिची अगदीं निराशा झाली.

गेली, तरीहि पाहून
नवर्‍या झाल्या, थः दः दा
ला, नका टाकून गेल्याही या
पाठवर कोणातरी दुःखा
काय? ह्या कुटुंबें अशा स्थितींत मा की
आसूं तें हांसत होतात,
तूं आपल्या शब्दांनीं मला
आनंदीत होतात, आतां का
विलाप आहे तो हळूहळू तों
न झाली. गीरासिंह हीं
होता. आपल्या भिंद पित्याची व
अशी दशा पाहून त्याचें अंतःकरण अगदीं
खिन्न होऊन गेलें. मनकाशतांचें शांतवन
तें करवेना. आम्ही यापुढेंही हीवस
र विलाप पडलो. हीरासहास मात्र ताप
कोणाचीही धीर नटना. त्याच्या ऊन हा
ती. भावकून इच्चार बारासाह्याचा खार्श
आणी ज्ञानापाण अंमलात पुण पड
तो त्याप्रमाणें वटला कुसः दि

वस अस्त मानास चालला, तस तसा मेनकावतीचा धी

पैकीं कांहींच खरें वाटेना.

समयास हालवूं

लागलेंच वीरसिंहानें पाणी

सीतोपचार केल्या सोमकांतानें डोळे उघ

डले. तोंडांत गलगा

मोठ्या

मळे

वीरसिंह

शिरला. बराच पहातो, तों खाण्या

रात्र

कळप त्याच्या दृष्टीस लागले. सर्वांग थरथर

निर्धार करून तो

काळोख पडला. आ

त्याच्या धास्ती

होतीच. परतला. इतक्यांत

ठिकाणा बाजस एक वृक्ष आहे

त्यानें रात्र पडत

एखद्या मोठ्या वृक्षावर चढण्याचें

परंतु

ईला दाखविण्या मरावें, असें

२ नुटत चाळिस तिळ ९८'

वर्तमान सातंत्र्य आग लगा

ला आणाळ. कांहि

ता

काव्याच्या अग्याच्या ग्रामट

क, ऐ पडून मैनखंड. मदन लाके या

च आसाकी. आतस्य पूक लागेल्य कादि भ

रूपाय शब्द्रिन आगण्या काळा तमाते

थात जाऊन

नग एक्ही देश्हत लच्या दोष पहेना. स्व

काह स्वत नकाची तानविके नसाकळे

रख

काही लागलें तरी नाताच्या ते

थ उभा राहिला —— नाही तेव

एन्द. अहङ्कारे आपथाची मनाच

मागितल्या होऊन मग चा

वध्या — — निव य. सोमे

अत पाहिलें परंतु चाकरी दा

ती भगन धे

र्य त्याला हराना, दिकाच्या हातानें तरी आ

तोड पडा दवेच त्या

घ्या मनांत इकडे तिकडे
पडलेले नासके कसके
तिकडे वीरसिंहाची वाट
रस्त्याकडे डोळे लावून
त्याणें येऊन दिलें.
कष्टानें नंतर विरसिंह मोठ्या
पडली. कांहीं नसल्या
मुळें झोंप येईना. मग अनेक
येऊं लागले. उदईक
काय करावें? आईला कोठें
चालवेल . आपल्या दशा काय
पर्यंत
पुढें जाऊन राहण्याचा
आठवण
होऊन परत रडत बसली;
करणें व्यर्थ ,
आपलें शमन करण्याचा केला.
होता.
त्या पैकीं वळकटी करून
डोकीवर

( )

मह. पहातों ता तीनचार

खाली नीर व्याळा

ओपडले. पहात

मेनकावरी हातो

तों निव तिभा देनकावतीन मी

ठचा ते खाळे. ती व

कशानें तळनळतच पाटात

भोरसिंहास त-हेचें

विचार त्याच्या मनात आता

आपण ीवा? तिच्याने

कत? पिदत्वा झाळे?

अशा अनेक विचारान त्याचे मन अगदी

गढून गेले. इतक्यात अशा विचारात विचारा

तळमळत राहिला. प्रातःकाळ होतांच दोघं

ना कोठ सरी गावात निश्चय

केला. मनकावतीला आपल्या पतीचा

ता पाने आता

शोक अद आत आगन तण

दःख गज सानका

त ख्याचा गगातच आपल्या अंधकारात

दान विळाच्या एकाची

तरासहान आपल्या वतली- आता सोप

कांतास आईनें कडेवर घेऊन देणें

उन्हांतून

टाकण्याचें

डोकीवर ओझें घेऊन

कांटे जाणें कीती वरें

मेनकावतीला मध्यें मध्यें

दोनप्रहर झाले, तेव्हां एका झाडाखालीं उतरले.

वाटेनें जमविलेली फळें

आपण कोठें

समजेना. चार पाऊलें पुढें मेनकावती सपसा.

जमिनीवर किरण तिच्या मुकु

झोंवत. पतीच्या

चेहेरा म्लान

लागल्या मुलाला

घेऊन खड्यावरून कर

तर ळीं त्या

यावरून करी

येईलच.

त्रिवर्ग मेनकावतीनें

वीरसिंह

डोकें पडला

मागल्या शाळेत

ज्यात पालखीत बसण्याची सोय, त्यांस

व लहानांवरून पाऊल जन्मांत माहित

नाहीं त्यांना अन्नपाण्याशिवाय

व तुरुंगांत असणारी कठीण

अशीच अशा आपल्या

पतीची आठवण होऊन पाऊल उचलणास होई.

बाहेर खाऊन पुढे नाही

ह्या जातो कांहीं हे कोणालाही

लागली.

जाऊन

ल पडे. सुधारचे सत्र

मार मानाला त्यस्तवाप्रमाणें शेंकान

आगदी होऊन गेला. पगीव काट

मरल होते. ठवा होया. तशात

कडेवर तापलेल्या मजल

त्याचा हा नाहींसाच अतंन वृद्धापक

राजपत्नीला होती. तिची स्थिती

शाळी कसल हें सहज ध्यानांत या

प्रमाण तें मजल येत असता

माग आहेळ तर डिळाना टाकून एका

झाडावर आपले ठेऊन आहे, हें नाहू

म ती बिचारी धांवत धांवत त्याजवळ आली. ती

म्हणून

तरी जिवावर उठून तो डो

कीवर घेतला. आणि चालूं परंतु

तेथेंच येऊन खाली

मोठा दुःखाचा टाकून

करूं

करितोस. तशा असता

घोड्याचा स्व

दुःख देऊं नको. त्यांना चिरं

जीव मला या दुःखातून एकदां

देवा.

तेथेंच

एक सोटा

आईचे

तत्काळ

होई

(

राखरुद्दी असल्या आईत ८.४ झेगल उ

टवत नभर्वे ।क्ता

लागय ९८ ५

= पावरुही टाकरतना। धरा

पहला. लेण्डा सुतकरा ती।

कुदमाणा वर्म्ना लाक्य भाग झाला,

हदहर है ईश्वरा, मग्ना आज्ञाकडे हे ढोळ झले

का दा कोणता अपराध क

ऊ., माझी अशी दशी झाल ६ ।दवास पत्री

म्नी तरी वसत हाय काय? हे नारायणा मायबा ।प

प ८. झाला काल ।त्या

हर आणि स्व

कर लागेन हे ता माझा अंत पाहू न

को तुझा आमची करुणा यऊदे याप्रमाणे ।वला

प करीत आहे तों वरिसिंह श्रुत्रास ऊ. म

ग आ चौकोनी रात्र काढल्यि रात्र मन

कामी ।नल्ली करता नक्कव रानमाल पस ।करव

हात म्हणा ह्यातत घऊन गारास. मान

त्या सरस्वताथ सत्र रात्रभर जागत हाता मा

होतान्न पन वो मापेल्कर रुग स्व दर्शी

आग म्हणा सन्ध्या दोनप्रहर पर्यंत

चालली. पुढें रस्ता खुंटला. ती
भयंकर अरण्यांत कऱ्याचे
मात्र वरून तेथें
आले केलें.
रानांत
साफ
इकडे खेळ ऊष्मा
तिशय म्हणून तो अगदी
इतक्यांत वीरसिंह तिकडून फोडी
त मेनकावतीनें पाहिलें, तेव्हां
पढें पहाते वीरसिंहाच्या
एक भयंकर आस्वल लागलें त्या
नव्हतें,
दशेस काय
दर्वाजानें चंद्रकांता बरोबर लोक दिले होते, हें
सांगीतलेंच लोक हेतू
असें
गितलें
नंतर उचलुन एका
टाकून तुम्ही खदे
पडला असतां राजाचा पलंग उचलून त्या

मुळाच

एका अशी दूर मनुष्या

पं आवाज कानीं पडत, या होणि

पाखरी आहेत, असें त्याने अनुमान की

काहा पक्षें अण्णेदकालो गेला. सा

मकानाची प्रकृती असा चांगली झाला होतो.

अथपत तो तिकडे लागला,

हळूं लागेला, व्याकूळ झाला

होता, किंकाळ्या

देत आहे, ती

वेळ्याशेरती झाली, ता

आहे.

काही, मग त्या

निवारले!

मार्गे आहे. ते त्याचे

मगदा लागला होता. त्यांना सां

कीं, तुझी दरम्या मकामारे रानाच्या जेवणा

त अमला पदार्थ लास

आपल्या

इा नसून आहे. प्रमाण दुष्टांनीं काळोख अ

पट

ला एका जवळच्याच कड्यावरून लोटुन दिला, आ
स्वदेशी मच्छी
कारण हेंच
दर्वीर्य
घेतलें.
ळून दोन्ही स्वाधीन दुत
दिवशी एक सभामंडप
केला. आणि
चौकशी करून
तें
शस्त्रास्त्र
नाही
आईच्या

ण ते निघून गेले. सोमकांताला ने
माचें होतें की ती राजी आपल्या पि
त्याच्या वाड्यास नेवली होती.

चंद्रकांताची रवानगी करितांच महारा
लांनीही सुवर्णराजें आश्रयाने नगरी है
माचा हा भाग राजा होता. तें व सुवर्णपर म
राज्यें त्याचें झाली.
र गांवा बाहेर विराग
तयार करून गांवांतील धर्मशील लोकांत बरोबर घेऊन न
ह्मणांनां कपराचा भटा घा या
इतरांतील तजीवन्या विद्या हरण ने
हरण करून आपलें दर्शी नऊन
महालाच्या फळकवान स्थानीं आरंभ केला.

इकडे मनकावता व सोमकांत एका अरण्यांत
वसली असतां असलेल पारधाः आगल्या मळे
आरसिद त्याचा मळगा तिच्याकडे पाहत असे आणि
चें वर लागलें आहे. परंतु त्या जवळ
ह्मणून त्याचा काही उपाय चालेना. आपल्या
पूर्वी आपण मरा ह्मणून पैरातह आणि
घेऊन तिच्या समोर उभा राहिला. इतक्यांत अकाळ
ानकाळ स्वरूप पाहून सोमकांतही रडूं लागला. आ

तां आस्वल तीन चार उडच्यांत

एक भयंकर मेनकावती इच

इकडे तिक तों आस्वल लाग

खालीं तडफडत हें परमेश्वरांनेंच

असें तिला वाटलें.

करीत एक घेऊन

येत असें

अंतःकरण पूर्वक

अवचित त्यांणें

तो

जवळ

शिकारीचे

येऊं

लागला.

खालीं

म्हणाला कीं,

आणलें.

वीरभद्र

घातिलें. सर्व दुःख आठवलें

तो ... यास वरचेवर इ
तक्यात ... आवाज झाला.
फून ... ६ पहिली तो गोळा
न ... पडला आहे.
सज्ज पाठविले ... हा आवाज को
ठून आला, अतएव कोणा नाही, याचें ती आश्चर्य
आहे तो ... पाहवा ज्ञातात वगैरन
आपणाकडे ... आहे; ... त्याणी पाहिले,
... त्याणी ईश्वराचा धावा आरंभे
ला. अशा विलक्षण प्रसंगी ... साह
पाठविले, हे लोकांस फार नवल वाटलें. इतक्यात
भारवीही ... आला. त्यास मागून त्याचे पांच
... ... आले, ... कां
ही ... फुटकी होत. तो मनुष्य ...
... झाला, ... त्यांजकडे ... ...
... ... त्याणें ... ...
... ...
ठा मारला. आणि ... ... काढून
... ... आपल्या
अशी दशा कोणी केली हे ... ...
... शब्द आहेत, ...
... ...

तिचा शोक आवरेना? वीरसिंह

रडूं त्याला रडत रडत वि

लागली कीं,

पाहिलेस

मला अरण्यांत टाकून ते त्या मेल्या

करून प्राण घेतले नसतीलना?

झाले,

आजपर्यंत कसें ऊन

असतील. काय

असेल. दुःख दाखविण्यास परमेश्वरानें

त कशाला देवानें

घातला.

काय? राज्य.

एके

नव्हता?

स्मात तुटातूट कशी

टी राणी लागलेंच

सरसाऊन लागले, तुम्ही काय?

परमेश्वर

खरा. परंतु करून कसें

कांत रडत

चा घसा कोरडा पडला आहे,

(

त्या मुळ ठमणा हुम

गीं लागला, मनस्कामना

चाकं राजा व आपले यजमान को

ठं काय? दुरी भी निजले असतां

नले, हुशारी

त्याचे हाल तर

आज तीन दिवस थांग नाहीं. काल मी ध

ध म कुं. तें तर माहीत होत

काय? आतां तो कोठ त्याचें झालें

मला हें रितें

तरी ठाकिलें. हा अत्यंत घा

या कामा आणी त्या राजश्रीची आशा व

री राखली जळो तें कोणाला पाहे

ले? आणी तुम्हाला राग येत जरी असतो त

री आशीर्वादरूप कोणी तुम्ही आज अक

हो पडली. परमा ही आप

राज आहे आळविलें. मग मे

करिता हें

प्रसंगावर नंतर दा. आवणाकर कोपळ

आर्थ देव पाळेल. तीप

काळ, त्याजकडे पडा, रडून रडून त्या

आणखी गर्भी या म

शांतवन करून त्या त्रिवर्गांस
बसवून आपल्या
पराभव मागें
नंतर तोंड दाखवूं नये
करून आपल्या घरीं चंद्रकांतानें राज्य
दुष्ट प्रधान
असें ऐकल्यावर करून
निश्चय केला, मग कधीं कधीं का
घेऊन मौजेनें जात असे.
संकट समईं मेनकावती

दिवस अस
वीरभद्रास मोठे येणार
वीरभद्राची
देण्याचा निश्चय
दिवस म्हणून त्याला वाईट वाटलें.
इलाज धुरें जवळच
समारंभ
एकदां उरकून त्याणें

दृष्टीस करा

भाग तिसरें सोडल्यावर

मीरमद त्याना घेऊन घरीं कात:

झाला. निरभ्राच; झाला हें सांगितलेंच

आहे, राजाला असा विचार

तों आला.

सोडिलें, व दुर्दैवाच्या ते मिळाले आहेत

परत आपल्या मालदार न

होण्याचा त्याणें

ही मंडळी ता शिकारीस

आणि त्याप्रमाणें मठें तो

स भेटला.

चंद्रकांत आपला काहीं हास्य करीत

ता, तर आनंदाचे दिवस

होते. कारण कीं, मीरासिंहास कन्या स

झाला पुत्राच झाला होता. परंतु ते

आतां गले, मोठें

तरी आपला नाहींस नाहीं.

आहेत, ओढा ठाकच आहे, त्याचा तो

...ळचां देखत घ्यावा असें

मनांत आलेलें. परंतु हा घोर निर्णय असे. ज

भगतांची परस्परांवर ममता आहे किंवा नाहीं हें

आपल्या यह पर्यंत आपल्या हेतु उघड

नयाचा निश्चय केला. सुशीलेचें
वेळेस सुमारें वर्षांचें होतें
वर्षांचें होतें. दोघेंही
संदर असत.
सुशीलेचे
आपली सासू
असे जेव्हां तेव्हां
सर्व काल
तिज जवळ येई, तेव्हां
हळू,
शीलेचें स्वरूपही
असे. चेहरा अल्हाद
पादादि
गंभीर असे.
ला
कधींही टाळली

नाहीं आणि दोघां
वर या पद्धती व चीरासहाचें
जय स्मारें गेला एकूणांत या
ठा आपण रक्ताचा खून होणार आहे
हा कणकण कानावरून पुढींच गेला
होता. मनकविला होणारी आहे
तिला समजलें, पासून
ही तिच्या फार आठवत तत्पर आहे, त्या
हातीं बाळंतदाचा मरण सु
शीला मंजुळा नपतन थोडें व मजेद थाळ. स
था टशत माट अर्धवनात अ
से. वांधा ठगणा तुकडा असून कलशीच्या पा
ना प्रमाण वण [illegible] का
रक्त दिसत आत. नव लग प्रमाणें पाणीदार असून
दा केवळ कुंदाच्या कळ्यांच आहेत की काय,
असा भास होई. हस्त [illegible] व अंगुळ ग
लन रती मोठा हातें आणि तशीत वा
वन दशा हात हाडांना नळ पुढील फारच रमणी
य दिसत. अशा चारासहाच्या स्वरूपाकडे पाहून पुष्कळा
आनंदा माहित होऊन गेले होते. कारण त्याही
फार सुंदर आहे. आजवर विनदेवाचे हस्त ह
रात दोळ्याच्या रूप दिण नाहीं.

आपले नेत्रकटाक्ष बाणांनीं त्यास घेरून

शांत मन अगदीं

होऊन गेलें त्या

पगवत होऊं शयनीं

तिच्या डोळ्यां समोर

तिणें सर्वस्वीं

कारण सहन

तिच्या सर्वांगास घाम सुटून

रच होऊन परंत

सल्यामळें उद्देश लोकांस

फारच आली

असें

तिच्या डोळ्यां समोर दिसत

तर स्वप्नांत तोच.

त्या

हसणें, सर्वकाळ

अर्थ

सर्वकाल दुःख

मोह ना

पाळण्यांच्या उद्योगांत तिचें ज

म होत. रामपत्राचा अभ्यास वगैरे

तर्क लागेल , आपलें इ

दंगा, खेळणें, त्याच्या गप्पा

स्मृत असें घराबाहेर जाणें करणें

हें; तिळकाही प्रसंग तिला होईना.

त्याला पाहतांच पा

चमक जाइ, तर दोघा मिचारा म

आपल्या मनांतील कळ

नेद या विषयां खबरदारी घर्ई यात

झगत हा घेरीस पे आली आहे तिला भान

र असे. निजान्यागर पडुन असे मंदिरावा नू

तई असे. जराशी

हुलकी आली तुझा एखाद्या

वळेस असें व्हावें की दुःखदायक विचारांत

तळमळत रात्रच्या रात्र निघून जाती. तिचें

मातापर्यंत प्रहर शब्द ग्राळणें.

मोर उठ हेडून, यांचा नाशांतिइ पर्यायग समजून

ता तिन्यावर कांहीही करित असे. पण त्याच

मन आपल्या पित्याच्या निर्हान अगदीं उदास

होऊन गेलें होतें. आपल्या मनांच

पाहून असे. असो या प्रमाणें बरेंच
चाललें वीरसिंह पलं
पडला असें
सुशाला तथ तिच्या
अवाज ऐकून सशीला येत
काय? राजपुत्र तीं हंसत थो
डीं
तें
छः छः उठावयाचें का
हें?
कां, थोर लोकांस दिल्हाच
मारून कोरडेच
याला समजत . हर्ताचे
एक दाखवावयाचे एक तें?
जास्त
-आकाशचा आल्या
वर कां
यांत
णन

( )

ता निरोत उरत

दिशा असता यारंपद्राच्या

गावर निवारात असता कोणी नहीं

पाहून नेत्रो. पवनाच्या

आपणाकडे आहे की

झुगन पुढे पाहतो, तो

धावत आपल्या जवळ येऊन उभा राहिली. ते

व्हां वीरसिंहही उभा राहिला. पाहून:—

सुशीला०— आपण

सखे, हे काय

वीरसिंह०— मला

पाहिजे.

सु०—समरांतून युद्धी [illegible]

व्हावयाचे, पण [illegible] नाहीं काय?

दोन खातयाचे आज

वी०—पण आजचा थाट मात्र कांहीं

आहे.

सुशीला०— चंद्रच हाता

मग जास्त नसावा?

वीर०—मला कांहीं समजत नाहीं.

सु०—पु पु असां अहुल मला मात

कीती पहायाचा, यामधलं ती

उभयतां गोष्टींत प्रीतीच्या गोष्टी
वीरभद्र
त्यास पाहून
सुशीला बाहेर
तिचे जवळील
दुसरे खोलीतून वीरभद्रास
लागलीच
वारंवार
तिचें दुःखानें
परंतु वीरभद्राची
वाटलें.
मनांत भोगण्याचें नव्हे
परत बाहेर
ऊल नसे.
बोलाऊन ठरविला.
शेंकडों
कारतां मनुष्यें
लग्न ना

येत आहे
त, इतक्यांत बाहेर गेला होता तो अ
कस्मात आला. मनांत दृढ होऊ
न राजर्ते राजन झाली पडला.
हीं झालेलें सर्व वर्तमान आईनें
ऐकिलीं होतीं, तीं सांगीतलीं.
त्यावेळां मनांत येतेंच. मग त्याणें त्याची त
यारी चालविली. मेनकावतीला पतीची आठवण
होऊन हृदय अगदीं पोळून गेलें होतें.
नाकारून हौस मोड
लें ह तिला अगदीं आरोग्य वाटलें ह्यांचाही
हे डोहाळे अशा दिवसांत
तें, आइच्या आज्ञा तो कधींही
टाकीत मग त्याचा निश्चय झाला.
ज्योतिषी बाहेर मुहूर्त न
प ल्याच्या व इतर त्यांतील लागे
लागले. नगरीं रवाना
केलीं. या प्रमाणें समारंभाची तयारी
ही चालली.

खेडे प्रमाणेंच

तिच्या सुंदर बागबगीचे

रमणीय दिसत असे. तशांत या लग्न समारंभानें

तिला अधिकच अनेक

वीरभद्राचे इष्टमित्र जमल्यामुळें गांव गजबजू

एकच गडबड होऊन गेली

डपांत होतें, सुंदर

ऊन गुरूचे खांब करून किनखापी पडदे सोडून

दिले त, झुंबरें, ग्लासें

एकच चकचकाट होऊन

झडत सरबर काढीत

कोठीवाल्यांची एकच गडबड

गेली सुपारीचीं तबकें

त.

लागले आहेत.

तुरे, गजरे, घालण्याची बायकांची एकच गडबड हो

सशीला रत्नजडित

करून हसत हसत इकडे तिकडे

छते शिवाय

त्या दिवशी चहूंकडे आनंदमय

भोजन तांबूल झाल्या नंतर नाच सुरू

अकपरी मरी गासा दागा, उरा
मोनरी आदलम मुळे फारक

शोभा आज्ञा होता! शहरने
ता सच
ी गम्ब होता लवचीत गरने मलत्याच्छे त्या
दिवशी होता धमा ने
फारच उत्त कान केले न्नत द

होम. वरा करत इच्छा,
प.त्या गेला होता नीचरे
अहेत पाहून, सन्दाच आहेत
वाट बाल होआ
माह केला पून मरीत आह
कपा भाजास्याद रानान दत पाहिल कामी
सक्ष्मत प्रश्नेयत्यापा उजेगाल हात,

जन गळी आह. विहत्तपल द
गार गारात पू
वनाण द्यपन भरो त्या गायलेकर
होऊन गाऊ हा-
झाडर मिडा

भिकाऱ्यांची दाराशीं होती.

वाडेंत्र देण्यांत एकच लाग

होती. इतक्यांत तेथें

तेव्हां पुढें वीरभद्रापाशीं

कवृत विचारूं वीरभद्रानें

ऐकून मग गहिंवर येऊन

त्याच्या

चा सेवक असून वेळांत

सर्व पडले.

तेथें आला. पिता

धांवला

तेथें मारिली

सर्व जो

करितां कांहीं

सुशीलेच्या आनंद

इकडे तिकडे उडच्याच

एवढ्या चंद्रकां

सर्व

अकस्मात् तेव्हां

झाला. मला [illegible] शाळा
त्याना [illegible] मलक्षीत
ग उदासी [illegible] साहेब [illegible]
एक [illegible] होऊन [illegible]
लागला. त्याच्या [illegible]
हे [illegible]. [illegible]
[illegible] लोक [illegible] गा
[illegible] की मी [illegible] पदर
[illegible] थोड्या आपणा
[illegible] अर्थात [illegible]
[illegible] आनंदा [illegible]
[illegible], हे [illegible]
ते [illegible] पत्रांच [illegible]
[illegible] जाऊन [illegible]
[illegible] आपल [illegible] गेला
[illegible] येत नाही. [illegible], [illegible]
न [illegible] झाले. [illegible]
[illegible] आणि [illegible]
[illegible] " [illegible] " [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] होऊन [illegible] होतें, [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

आनंद.स काय विचारावें? त्या

जास्ती लागली. सनेला

आनंद मेनकाव्रतींचो

मखग्री

त्रैलोक्यांत

सर्वांत मोठ होतांच

थवे दिवशीं

सभेंत इंद्रभवनाचीच शोभा लग्न

समारंभांत

रात्र निघून दिवशीं

कडेलोट केला राजा ये

आमच्या

लच. दुष्ट डोकीवर घेऊन

लले असता कडा

खालीं लोटतांच तो

बहुत वरतीच एक पायरीचा

अडखळला.

त्याला परमेश्वराने

तो

तेथेंच पडून. शुद्धीवर येऊन पाहतो तों

आपण एकटे खड्यांत पडलों

तगारभास त्यांतील द्

आपेड शोभा दिसू राहून

चंद्रकांतला गोठीं काढले.

त्यात दिसू लागलें. वीरासहाने सहास्य वे

द्र पाहून सुशीलेचा आनंद मावेना.

समाधान झालें. वर्तमान लो

कांचे यज्ञाचे सुरू झालें. त्या त्या

उत्तम होता. समा

रंभही थाटाचा झाला. असा त

त्यानंतर दुसऱ्या वरातांची तया

री चालली.

राजाचा अहतां आता

थ फार मोठा हा चंद्रकांत भ्रांती अस

त त्याचा पलंग चा

अगदी अव्यात पडला होता. तो

होता खरा; परंतु राजास गाढ

मळ श्रम झाला त्या.

ला प्रारंभ त्या नोकऱ्या विलक्षण रीतीने

धरून सदा हात दिला. नंतर

त्या पुढें दसऱ्या दिवशीं अस्तमान हाईपर्यंत

होता खरा

अगदी आहे असें

दिसन आलें ? स्वप्न आहे की काय ? म्हणून तो वेड्या सा

तिकडे चपापून लागला अनेक

काय दशा

येऊन

लाग

अगदीं कोन्ड

एक हलके हलके एक

दगडावर

कोठें असे

ल, सुद्धां दशा

कोठें

रडूं ला

रडतां रडतां दमला. मग डुलकी

म्हणून डोकें खालीं त्याणें घेण्या

स

निजवल?

[illegible]कडे [illegible] पाहू [illegible] भयंकर
कल्पना त्याच्या मनांत येऊं लागल्या. आपल्या
द्रिपंभार्या [illegible] वाळवंटी [illegible] झाला असेल,
हे त्याच्या मनांत [illegible] त्याला सव दुःख आठवून
विलाप [illegible] विचारा कारना [illegible] शोध
न घडल्याने [illegible] पडून [illegible] होती. [illegible]
[illegible] [illegible] भोः [illegible] दगड
धरीत [illegible] [illegible] पश्चात् [illegible] चालला. तो शाव प
डेत चालला. जवळच एक पाण्याचा झरा वहात
होता, तेथे पाणी पिऊन [illegible] आनंद
मनकामना [illegible] [illegible] करीत
[illegible] [illegible] सारथीच त्या दुष्टांना
केली असेल काय! आतां मी त्यांस [illegible],
असें [illegible] [illegible] मनांत येऊन तो
[illegible]. विचारा [illegible] तसाच
आला. [illegible] उठून [illegible]
चालू केला, परंतु थोडा [illegible] पडेना. कारण त्यास
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] झाला. [illegible] [illegible] पोटांत कांहीं नसून
दुःखानें अगदीं अंतःकरण [illegible] गळून, तशांत
दगडावर [illegible] [illegible] पक्षांचा [illegible]

कर गर्जनेनें

एखादें जनावर येऊन खाईल काय?

मनांत अनेक

विवंचनेंत घटिका

तेव्हां थोडीशी डुलकी स्वप्नीं

मेनकावती सोमकांत आपण

बसलों असें त्याणें उच

कन उठून पहातो मेनकावतीही

सोमकांत भयंकर रात्र गे

त्यावर दिवशीं

नकावतीचा चालविला सांप

तिसऱ्या दिवशीं

पलंग एक पडला.

तेथें विलाप त्याचें

करितां येत सोमकांत येथून कोठें

असेल? मुक्त असेल.

रडून रडून काय

असेल? एखादें जनावर त्यावर आलें तर त्याचें

कसें होईल? अशा अरण्यवास

परमेश्वरानें कसें

करीत बसला. होऊन त्यां

त्याचे राणीस उभे रहात. त्या पक्षी
आपणास घा
ह त्याच्या शरीरावर पेई. अशा दशा
रथा आता दीन रात्र दरजा
राजास लागले. तो
१ आणि पांचशा जवळ
गोष्टी सोडत आहो पाहिजे
तो नाही आणि
ही नाही. याप्रमाणे तो
दुसऱ्या सर्व रात्रीमाळ त्याण ने
शोध तरी तो त्यास
हुंना दोन प्रहरी अकस्मात
दोन व मेळाना त्याचे हर्षास
हर्षानंदी म्हणे जो केला वर्णन
ही नाही. माझा
गला नामेकातास लागले
मग त्या बापड्याची दशा झाली

प्रकारचा वृद्धाप
काळी भाग्यदाचें पत्या
कुमारी लोकांचें. याप्रमाणे एकेक म्हणणे तो ते
मी विलाप मग निराश

शोधार्थ पुढें झाला. मिळेल तर एखादें

एखादे दडा

वें. तसेंच दुःखदायक एखादे

च्या निघून जात.

येऊन भाकरीचा तुकडा तर

उपाशीं

लोक पोट

असत;

आणि त्याची अशी

काय! लीला तो

रंक रंकाचा एकदम बनवूं शके

नये.

पाड काय?

याप्रमाणें

लग्न नंतर

चंद्रकांतचें मस्त

धांदल उडून

च्या चालेता
फळ खाऊं, पेळत उन्हांत तन्मळ्ना
जिवांत वळी रात्री
रात्री एखाद्या गांवांत कोणा
स दया घातला दा
तला. नाहींतर अहाव. किती चमत्कारीक दृ
शाहीं? कीं ज्याच्या जिवावर आपलें
भरात ता एका मावरीच्या तुकड्याचाले
म्हण व्हावा काय? दशा व्हा
वी परमेश्वराचा अद्भुत आहे. या
जाचा नं राले;
ल; राजकारांत कोणाजवळ कितीही संपत्ती असे
ली, तरी त्याचा रंव वाळूनू हे जग मुक्तीस
नाशवंत. मग संपत्तीचा ता असा वि
चारांतर आलें, तत्कालीं आपल्या विषयाकडे व
ळू. चेतनांत शीघ्र त्याग करीत असेना
रीमध्य आपल्या स्वपत्नास म्हटलें. आणि नंतर
माझ्या आनंदाने वास्तव्य उत्पन्न आरंभ झाला.
समारंभ आटपल्या वरातीनें तयारी
होऊ लागली. मध्यान्ह रात्रीं गांव
झालें. अस्तमान द्वारांत तारा, कर्णे नगारे वाजू लागले
लें. अरण्यांत एकच गेला. सरले।

आपली जेवण खाणें लश्कर आटपून तयारीस लाग
ले. शेज पलंग तयार करूं लागले.

धांदल चालली असतां असें असे लोकहा
मं हत्ती, पादारी, घोडेस्वार यांची एकच
होऊन गेली. सुंदर दारूकाम ही सुरू झालें.
इतक्यांत नाच उभा राहिला. शेनवगेरे होऊन तो
मंडपांत आला. मग
तांस घेतलें. सुशाला आधींच
तिशय सुंदर, तशांत त्या दिवशीं भरजरीचा
करून रत्नखचित अलंकार घातले होते.
या मुळें प्रत्यक्ष रतीच आहे कीं काय! असा भास
होई. राजबिंडाच, तशांत हिऱ्या पाचू
घालून केल्या
दिसत असे. अशा जोडप्यांकडे
लोक टक लाऊन पहातच दिव
केली
एकच
हार,
अत्तर, यांचा एकच चाल
मधून मधून काचेची कारंजीं सोडून दि
काय असा भास होई.

( )

क्रिएक द म

म ण ग

अगळे

र्गी

जोडा नभ बदकावान उपर

आपल्या माहेरा म

पाराग

शास्त्रिदर्शी

चे अलंकार मराठीचा पहिला गु

ळ केवळ मदन

सर्व पाहिले त्या

र्मा गडपशोभा मवळनाव होती सीकडा

प्रसरावा बकनकाट माझा हाशा बझावे ।

मदार ठिकठिकाणी गाजवत होते, टरे, गर

रे गुलाब, घमघम ट

त्या होता

श्री हाती त्या फुले ती दुसरी मदनबाण आठ

मा

असो, तरें, गजरे पानसुपारी, वगै

उठली. मग चौघडे,

आरंभ झाला. मशालींचा एकच

चकचकाट ललकारू

सुंदर लागलें. मग

बललेला

असतां अंबिकेचें

समोर आलें.

खालीं उतरला. नमस्कार करून परत

भरून

आहे, लोक टकमक राहिले

उसळून हाणा, अ

आहेत, तो

तों वीरसिंह नाहीं,

शोला लागेना.

कस

ही

तपास केला लागेना.

( )

हार, अस्तर

र रात्र्या नतर फचेगा ताशी,

त्यना शृजण्यास

होऊन गला, भालदार लाग

ले. तिनस्थांत दारूकामदा सुटू

हशोपुढ हत्ती, घोडेस्वार, वारी, त्यामागे सर्व लोकांचे

थाट, मध्य नावाचे ताप, नतर रत्नजडीत अंबारीत

जरुंड, पाठीमागे मायका, यासमाणें माळ्या

थाटोन वरात चालली दुवाळूच

दर्शविली नमस्कार करण्याकारतां को

हा अंबारीत

बसण्यास आले, आणि नर चढणार, इतक्यात एक

स्मात भयङ्कर ध्वनीने आकाश गाजे. हा अ

नत्काय म्हणन पहात

ता एकच गर्दी गेली. धरा, मारा,

हे शब्द चालू वहुतेक मशाली विझून

गडद अंधार पडला. कोणाचा कोणास दाद लाग

ना. हे काय आहे हे पहातात सु

नाही, अंधकाराचाही कोठ ठिकाण

एकच त्यावेळा हाहाकार होऊन गेला. भग

घरांत. या त्रिवर्गात कोणी नले गाचा पक्का

परंतु कांहीं तपास लागेना

एडून एकच केला. याप्रमाणें सर्व गोंधळ
स्थितींत कांहीं वेळ गेल्या
सर्वांनीं शांतवन
सर्व
गल.
सशीलेच्या
कीं, सुख
सर्व एकी
कांहींच
काय त्यांचें अंत:
प्रिय मुली
असेल?
येऊन तें सर्व
कुटुंब बुडून
केला सुद्धां करणें
अशक्य
गेलें. इतके दिवस

( )

कल्होळ

झाला. असो, या नंतर

परस्पराचें केलं. आणि दुःख क

रीतन हळू हळू आपल्या घरीं निघून

मातापितरांचा शोक आवर

ना. त्यांना वाटलें आपल्या प्रिय मुलीचें

संरक्षण याप्रमाणें पडावयाचें तें आता किंवा

च राहिलें. अकस्मात कोणता शत्रु येऊन त्याणें या

ला घातला हे त्यांना समजेना. या प्रेम

ळींची दशा झाली असेल या काळजीनें

करुणा अगदा नाहिसें होऊन गेलें. आपल्या

ना आणि आपला आजपर्यंत एक क्षणभरही वियोग

नाहीं. आणि अकस्मात ताटातूट कशी पडली?

असा तिची दशा काय झाली अशा अ

नेक दुःख दायक कल्पना मनांत

शोकार्णवांत गेलें. या पक्षीं मनरू

वर्तीन जो शोक त्याची कल्पना

अहह पूर्वीच तर्सें अंतःकरण दुःखानें

अगदीं पोळून गेलें होतें; त्यांत चन्द्रकांताचें

एक दिवसाच पण तिला अगदा स्वप्नवत

होऊन अरण्यवास काढणें आतां

तरी आपलें नष्टचर्य सरेल;

वाटलें

ईश्वर छळ या वरून

त्याचा अपणावर धर्म असें तिणें जाणलें

दुःख आठऊन चालविला.

रई प्रमाणें

तेथें

दुष्ट प्रधानाकडून कोंडे

होतें तें लोकां

शिकस्तच

त्या हेरानीं

राजकुंवर

खुपलें.

गुतपणें

पाहून एकदम वर

चोथे

देऊन गल्लींतून बाहेर पडले. तेथें

घोड्यावर बांधून

( )

अस जेव्हां तिचा प्रिय
पती भेटला तेव्हां तिला होत, परंतु अद्याप
हा आपला चाळवीत आहे,
काम आहे
अंगावरील सर्व दागिने तोडून टाकिले आणि पुन्हा
धावून तिने त्याच्या तें
पाहून सर्व लोकांसही लागल्या. या प्रसंगा
च वेळा पर्यंत जें आनंदमय होऊन गेलें होतें
सर्व दुःखमय झालें.

दर्शन महाराजांनीं त्या
काम पहाण्याकरितां हेर ठावले होते
वर जलद करण्याचा तर त्याला चाहूल
ली होती. लग्नाची सर्व हकीकत राजाला
समजली, तेव्हां हें जिवंत असून आ
नंदांत आहे, त त्याच्या ताब्यांत आणि
दहाशें लोक चार प्रधानांसह तेथे जा
ण्यास तयार केले. व त्या वरातीत कोणी मशाल
जी, कोणी [illegible] चे [illegible] चालत आणि
सर्व सांगितल्या प्रमाण घाला
घातला. ओरडतील म्हणून त्यांच्या तोंडांत
जरठव्या घोड
तयार होते. त्रिगर्त घाडे ठव

लून भगदीं आड मार्गानें चालते होऊन दुसऱ्या दिवशीं रात्रीं सुवर्णपुरास पोंचले.

यांचें मन संकटें

नेच दृढ सकुमार सुशील

आईबापें देतील मनांत

रडं लागली तिणे स्तब्ध रहावें

लागलें.

जिला सिवत

कसे असल्या

अंत:करण

घा

तलें.

खरी

ज्यांस

दिलें होतें

कारण की, नंतर

त्यांस

गुप्त रीतीनें झालें होतें.

अष्ट त्याची

कांहींच माहिती नव्हती.

( )

वाऱ्हाडे व त्याच्या ... सोडून

झाले होते, परंतु त्या

ची दशा फारच काकुळतवाणी होऊन गेली. अ

पर्लो मयतली ... प्राण ... आहे

धरून ... म्हणून ते दु

ष्ट ... त्याच्या दुरूया मारून पळून जाऊं

सूर्याचें किरण ... नव्हते, तिच्याने हे

हाल ... सोसवतील? तथापि ती लहान

गेलें तिचें ... हलके विचारी नव्हते. सुवर्ण

पुरास पोंचल्यावर राजास एकीकडे व या उभय

तांस एकीकडे अशा दोन कोठड्यांत नेऊन

राजा जिवंत आहे हें पाहून सर्वांस फार

आश्चर्य वाटलें, व यांतील ... दुष्कृत काय आ

हे हें समजण्याकरितां ... महाराजांनी सर्वां ठार

मारण्याकरितां त्यांचे ... त्यास बोलाऊन

आणलें. ... हे भयंकर कृत्य ...

नवपुरीस जाण्याची ... आज्ञा झाली होती. हे

सर्व काय ... आठवा ... त्या

... गांवातील एका लहान

... पायांत ग

घालन अगदीं अंधार टाकि
दिवसांत अर्धी र्धी

ण्याचा हुकूम होता. रडेल
बुक्या बक्षिस या
कैद देऊन
सेनेंतील तेथें ठेविले होते. या

इकडे सुशिलेची अ
वर प्रमाणेंच ठेविलो
एके
कार्णी
एके
व्याकुळ
ह्मणं प्रिये माझ्या कारि

उत्तर केले काय

खल्या फाटर्हीन काढून
ला होता. मारून, ताही अर्धा
भाजलेलो व श्याचदमाग धांडेते त्रगी इताकूं ट
राजा माठचान ८८
कथा म्रात, निमाण तीक ता
मजबद पहारा टऊन तीन असामी आ
पदा मुळवारकी
प्रमाण चंद्रकांतांची तजवीज ठरिजा होता.
वीरसिंहाचो व हीं तजवीज
गडा सांगितल्या होता, देत
त यांना सुख इतकेंच कीं, ता उभयतां ठ
होता. एकीकडून हीं पाहून वीरसिंहाचे मन
अगदी गहिंवरून गेलें. बहुतां अतिशय भ
क लागल्यानें अगदीं पडली आहे, तीं
वारंवार हिला लागला का,
तीं तुला हीं दुःखें भोगावीं लागत आहेत. ते एक
ताच तिणें की, हीं दुःखें परंत आ
पणा कारतां मला प्राण जरी जाऊं लागला तरी मा
टईन. आपला मात्र अशी दशा मजुमान्यान पहा
वत नाही. अशीं बोलणीं चाललीं आहेत तो वीर
सिंहास आपल्या आईची आठवण झाली. मन त्या
त काहीं सवेना. चंद्रकांतास त्याच्या बरोबरच आ

गला होता, पाहिल त्याची

सारखीच केली

की आईस वृद्धापकाळीं

होईल? सोमकांत काय परमेश्वरा

तुरु म्हणून किती करणार. शिव

एखद्या समारंभां

तन दष्टानीं आह्मावर

घातला. करीत

पतीचें पाहून सुशीलाही हुमसा हुमशीं

प्रमाणे दुःख करीत

इतक्यांत अंमल

खान्याचें दार म्हणून एकदम सुशीला

इकडे पुढें

स्वरूपाचे उभे आहेत,

तिचे थरथरलें. त्यांस

चालू येवल्या

ज्य कझाला वीर

दोन सड

कून तेव्हां

शीला सारखी

न तें भाग होतें, ह

ह्मा त्या दुकानी आपल्या अतल

काही आश्चर्य हें दाख

किती ह्मगन म्हणें असें की आता तिची दशा काय

माझा काळी आ

ता आवरु: शिव,

माझ्या त्रिशत्ता आह्माला दशा काय झा

ली मोठया आनंदाने

हा कष्ट अकस्मात बाल

दा पराक्रम बीर्दिह विलाप बसला

ह दुःख

लागला. या उन्मत्त पडली

अहेव मलाहीचा झाला. तो अति

आजले त्या पायांत

तिच्या पाई लागली. पडले तो निजाळ

महा धाकणा पडला पुढे ह

पडतांच काळीज आणि वि

लागली कीं, आपण रांचा वध कसा

झाला. तो सांगतो ह्मगन एकाने

१७०. मध्ये होता त्याच्या करवीण तोन

त्याचा मारला. तो अंतें झाला, म

वेडचा झाली, तेण एकदम जाऊन

त्याच्या पायास घट्ट मिठी मारली. आणि ह्मणूं लाग
नका. दोघें
येथेंच मला तुमचें. दुसरें कांहीं
एवढें चुडेदान ह्मणजे तेवढ्यानें
कृतार्थ तुमचे विसर
अनेक प्रकारें तिणें विनवणी
किंचितही द्रव
मारलेली मिठी त्यांणीं
ढकून देतच वीरसिंहास बाहेर काढ
बिचारीच्या
हंबरडे फोडून
एकदा इकडे जा. एकदां
देई
आणत नाही. तुमच्या
जिवावर ये
एकटी
एकानें येऊन
दारास
दुःख नव्हतें तीच

( )

ली की, माझ्या प्रियाला नेऊं आथा

आनंदानें राहूं.

नका, था, मी

होईन. मी नंदेजन्मा उपकार

णार नाहीं. अशा के

ली. परंतु त्या पाषाणहृदयास

थोडा नाहीं. सशीजेन सो

लाया बक्या

ला. त्यावळीं त्या शाकास काय त्रिया

राव. माठमाठ्यानीं झणत की, प्र

या, यऊन तरी तरा प्र

ह्याप तुझी आतां पण तमचा मुशाला मीण

ल. हें तझी फसहो मनांत

म मी यण मुखानें रहात हात्य, आतां

थ काय करूं? यप्रमाणें विलाप करीत आ

हे ता त्यापकीं तलकाड पीत त्या

सकुमार हुशीलेला पाहिजे ततक्या लायक गारत्या

आणि मन रहा नाहींतर प्राण घेईन, अशी धमका

देऊन कलप ठोकिला. तेव्हां तिणें अनिवाय

शोक केला. सर्व रात्रभर ती विचारी आरडत होती.

जेव्हां त्यास माहित झाल्या

बाप या शिवाय

पडली, यावरून

हे. विधीनें लेखन केलें. चकणा

र नाही. अन्नपाण्या शिवाय त्या विचारीनें सर्व दि

वस करून ह्मणते,

वा कोणता अपराध

न तोडून मला या बंधनात कां टाकलेंस. ज्याच्या

शिवावर मी दःखः विसरून येथें

दांत होर्ये सदां

कसारे काय करूं

समजत काय? माझ्या

ष्टांनी काय अवस्था असेल.

दुःख करून

दुःख देण्यास मला त्याच्या कशाला

रित. म्लान

आहे, केश विकलीत नेत्र

इतक्यांत कडी कोणी

वाटलें. एक पुरूष

नागवी घेऊन शिरला. तो

ला यमरूपी आ

असें

दुःखांतून सुटूं असें

आतां आई, मतार त्याथा मनया
मत तुरंगात दनाची गती विचित्र आ
लढाई आहे तें कधी

चालावला. परमेश्वराचा प्रार्थना द
, असा मी तुझा केला. सर्गत

आपलें सर्व आनि
ता माझा जिवलग त्या दुष्टानी
नेला. आतां मी हा गुलमारा तु
ला नाही मिर्याची त्या दु
केला माझे आईबाप
भक्षणा करितां प्राण द्यतील. त्याना
उदरी जन्म
दिला? असा विलाप करीत आहे, मुलगा झालें.
झाले आहेत, झाल ला
लें आहेत, दाराशी काढीत आहे
असे तिला पहात ता भय्य हातां
तं तलवार आत ात
आसला. हा आपणाला मारावात
ला आहे समजून तिला आनंद झाला कार
ण की, आपण दा तिला वाट

ले. त्यास म्हणत्ये, हाल करून मात्र मारूं

तलवारीच्या घावानें शेवट

उपकारी तें ऐकून

कीं, प्रिये,

कसें वरून आ

पलीकडे इतके कानीं पडतांच

त्या दुष्टाच्या हेत

त्याचें तिच्या

चले. करत्ये समय

ओरडलें तर आसपास कोणी नाहीं.

आणि हा दुष्ट तर बलात्कार करून प्राणच घेईल.

अंतःकरण दुःखानें पोळून तशांत

एकावर एक संकटें येताहेत असें

वेढचा आलेला

दुर्वीर्याचा दुर्मती नामें सुशीलेचें

स्वरूप पाहून अगदीं मोहीत

एके ठेविलें

म्हणूनच निरनिराळें

गेल्या

होते; आज

मग

नका. एकाच माझा क

रा म्हणजे मी तयार होईन.

तो तिला म्हणतो नका मारण्याचे

माझे हात वहाहिली तुझ्या मी

पण जीव ओवाळून टाकीन. तू पुरता माझ्या प्राणा

आहेस. शब्द तो

चःणारव्य मुशाळा मनांतील सर्व

जर्जी. शब्द कांनी म्हणणें दुःखांत टो

पण बिचारा कांपी मर्मपात्रीचा

झाला आहे.

असा माझ्या विचारांत तो पडला. आपण हिचें

अगदी गेलें होतें.

असा पाहून तो

अगदी ?:रखी होऊन गेली. हा

अनंत मजा होता.

तो काम होता.

हा उभयतांस ठिकाणीं होतें तें त्याला

आडळलें नाहीं. त्यांना ठवण्या

करितां त्याण रात्रीं सदा असावीं पाठवेल

१ त्यांनी पाची स्वतः स्वारी आली.

असो. इकडे चंद्रकांताला बंदिखान्यांत ठेविल्या
बद्दल पूर्ण त्या

त्याजवर सर्व

सळलें विरक्त संसार.
संबंधी सोडून सर्व
सारखी झाली. इतके त्याचे
चालले होते, परंतु तो संतोष
परमेश्वर चिंतनाकडे
असे.

येऊन जितकें सुख देववेल
शेवटी इत
कथा पोंचले
महाराजास करून
करण्याचा तो
तें
तर केले हलकट
तसें
घालवीन,
पुत्रास कळविला,
विचार
देणें दुर्दशा

सांगतलेंच आहे. चित्तानें शोक करावा ह्मणून कशाचा आकाशच को होतें. मग तो आगदीं होऊन आणि सर्व काळी देली. त्याची आशा टाकल्या विलक्षण हाऊ स्वातन्त्र्य नतून आपला सर्व काळ घालवीत असी. शांत तळत या प्रमाणे शाल्मलासच ह्मणून त्याचें संरक्षण करणें ह्यापेक्षां एक होतं, त्याला या राजाचा दया तो त्यास ातकें दत असे. —— त्या परस्परांचें ममत्व शिखरात जाऊन कीं, शाल्मलीक्षान वियरयोग धारून चंडकाास राजा मत केला, व त्यास सांगितला चंडकांतास सर्व ऐकतांच नाकारलें, आणि कीं, अशा उपायांनी मी राज हाऊं इच्छित नाहीं. होण्यापेक्षा मी वध ईश्वर भजनांत काळ नंतर हाय दत त्याणें राज परंतु त्याणेंही स्वीकारण नाकार ला. या प्रमाणे शाल्मलीक्षास आपलें साडू भाग पडलें. परंतु त्याच्यानें त्याची प

होवेना. म्हणून त्याणें टाकिल्याची
बातमी सर्व गांवांत पुकारली. पहा बरें, या
सारखा दुःखी या नसून
निकृष्ट अवस्थें
त्यागीं राज्यसुख नाकारलें
हलकट होणार
रावर थोर आहेत यास
कुबेराचीही असली तुच्छ

मध्यरात्रीं विळ
असतां बलात्कार
सांगीतलें
बिचारी काय
डगमगतां प्रसंग आणून
चातुर्यानें बोलून त्याचें मन
आणि आतां अगदीं
असें जाणून जवळच
डलीं म्हणतात प्रश्न
म्हणतो, य.स

असतां

रजनीस वैद्यांत

उभयतां

जगांत कोण।   ते वैद्यांचे यांत

अतिशय हल्ले भागीत होते अशा

त यमनाही   कारण फक्त

त्याला तें   उपायांना शास   होते तर

आपणांस प्राप्त मिळाल्या

अगदीं मिळत   तरी तें

मानली

अशी, माझ्या कांहीं कारणांमुळे   पण करा

त पडली   दुसरी तिजवर   करण्या

कारण अशा है   आहेत. ता यता

व त्यांचे अवघड पडून वाटते. ता

करिते, तरी न   मनांत   ात

तें भाऊन   आपल्या

काढे ओढून मिळते.   दशा आ

ला आहे,   कांहीं लोकांचे प

होती त्यांस कांद   असा केला.

दुसरी   प्रिय,   खोटे म्हणतात.

मु०—खोड न आराम शाई, पाच काय करा

द०—प्रिय, यांत पांच अडकावणे

मनुष्यास

भलतेंच सांगावें

सखे, तुला खोटें

कळिदा नव्हेस

बरें याचें काय करायाचें दाखवा

म्हणून पुढें करित्ये)

सुकुमार पाय दुख

तील मीच घालतो म्हणन आप

ला घालन त्यास करप लावन किल्ली

जवळ घेते.

येताचे झटकर

बाहेर जाऊन कुलूप ठोकलें

मुर्खाच्या कान देता कोणी

ही असें पाहन लागलीच राजनगरा बाहेर पडन

रानाकडील रस्त्यानें परंतु

काय करावें सुचेना.

ओळखील,

मोठीच येऊन

करा आ

आईबापाच्या

येथें अन्न कोण

( )

पळतां येणार नाहीं!

सु०—नाहि तें , कोणि करून आपलें समजूत करायचें ना?

दु०—नाहीं नाहीं, मी मग न काय? तू माझा ब्राह्मा काय!

सु०— तं .

(असें शारक पाय

दु०—छे छे लाडक. तसें

आ खा पाय अस

पाद तुझी

ल आपणा)

शिर्शी हाती सुशीक उठली आण

भारत दास आणि

था निवास न ना

बाजेशा चाळता झाली.

पहें हें काही कालांच कदा

नित आपणाला कोणी परंत राजगृही

नेऊं, हें भास्कर त्या नगर प

ले. आपल्या निपतीचा शाप लागत;

पक्षा बरा हरी आपणास कोणी

हरी, आपणास नाहीं, या विचा

वेडचा सारखी इकडे तिकडे
कोठें धावा ह्मणजे सर्व
सर्व दोनप्रहर
नसल्यामुळें चेहरा
उसासे येत तृषा
इकडे तिक
धांवत तलाव किंवा
दृष्टीस इतक्यांत
उलांचा ऐकूं येऊं लागला.
धरणें समजून
इकडे तिकडे धाऊं घोडेस्वार
मग त्या
धावणार! इतक्यांत
भिऊ असता शब्द
जिवांत जीव
पहातये आपला वीरभद्र
परस्पराच्या
शोक त्याचें करितां
सुशीलेची टिच्या
दुःख झालें. वीरभद्र विचारू
वांचलीस. आतां

रांत फिरूं लागली,
देवें तरी जीव आपण या
दुःखांतून असें तिला वाटलें. दोईप्रहरपर्यंत
रानांत फिरत होती. अन्न अग
दीं म्लान झालें होतें. व वारंवार
रडून कंठ अगदीं शोषून गेला होता.
हे आहे, पण विहिर तिच्या
पडेना. पाठीमागें घोडचांच्या ष
आवाज ऐकला आपणाला
त्या दुष्टानें पाठविलें आहे, असें ती
लागली, तों तो ति
च्या पाठीमागें येऊं लागला. ती बिचारी
घोडचापुढें किती धावणार "नकों
नकों, नकों" असें ओरडणें कानीं
पडतांच तिच्या आला. आणि उभा
राहून तो पिता असें तिणें
ओळखिलें. त्या वृद्ध दादांनी गळ्यास
मिठी मारून जो केला वर्णन
येत नाहीं. ती दशा पाहून
आपास आश्चर्यच ला
गला, बद सुशीले, तुझी दशा अशी कोणी ग केली?
तूं दुःखांत कशी मी तला भेट

अवस्था

आपल्या आठवण करून

शय शाके केला.

आहों परस्परांस सुशलिसे

भूक लागली होती. पण त्याजवळ

नवतें. म्हणून शोध करून

घोड्यावर वसऊन घेऊन

लग्न सुशीलेस नेण्यावर

सांगितलीच नंतर वी

रभद्रानें शोधा घोडस्वा

कले लागतां

तेव्हां हा स्वत:

सुशिलेस भेटला

दुर्मती

रडत अन्न,

येऊन

पडली

रून महाराजांची केली.

ही बातमी लोकां

आ नसर्वा ता तुला काय झाल्या अशी
पतीचा दुर्योधने आप
पण आपण कोणत्या स्थितीत
यावो अठरण झाली
अगदी काहि
पाण्याचा पण पाणी
आवापराड चळूना का
म. स्मारमान पळून
अवापुरातील धाटल पण आहे
या त्रिशाचा कारता पळून
र रक्षाना परतु कागदही थाग न ते सर्व
निराश होऊन परत आले बरगार
गुरुवरून्ने चार काईने शोध करून पार्व नाइ धन
रक्षण काही पण, त्यांना या समाप्ते होत असता
एक दिवशी अवाच्यात परत जाव असता अक
स्मात ह भाग सापितलव आहे
दकड त्याच्यात अडकून दोन प्रहर पर्यंत
पडला होते. पाणी गळून एनक भात
पहातात ज। हा स्वारी तोर स्वत एक
न आहे पण त्याच्या त्या बंधनातून मुक्त क
रतया
पंडक्स वडिलोपाक आहे

कळतांच शेंकडो पत्रें येऊं

इतकाच कीं;

मुक्त असें

पाहून पहारेक

त्यांकीं कोणीतरी बहुतकरून

पुकारलीं असें राजास राजपत्रास

केली.

चंद्रकांतास बरोबर एक

घोडेस्वार देऊन कीं,

तुह्मी

रहाल

एक दिला असें

तें

बारा

एक

काढिला

असो.

आला.

अरण्य असें

घोड्यावरून

चांडाळ आहेस, ह्मणून

अशी केली

( )

स निनावी खाणाऱ्टी. ५

जकुराचा सारांश "चंद्रकातांत चंद्रो

तून करावें, राज्यात भोका येईल. "

लोक अगदी निर्वाणीवर आलेल्य र

ही खतमी शहरांत

मनांत आणून व

ऊ-मरातीनें मारावयाच। मतलत राज्यपढतां

च बाहेर काढला. आाण

चद्रकांतांने कळविलें रात्रारा

त पधरा कांशाच्या पलीकडे जात. आाण

कदाचित तुझी दथ छपून म्हणून तुझ्यावर

र स्वार आहे, अशन त्यांचा रवा

नगी केली. उभयतां नगर ।नघन हव रात्रभर

चालले, इतक्यात त्यांना काशाचा मजल

मतली. इतक्या वेळांत चद्रकातान ताेडातून

शान्दही न्हता. विचारा प्रकारात आ

णि दुःखांत निमग्न झाला हाता. या प्रमाण

चालल आहत तों चार घाटका दिवस आ

पल्या आतपात फिर आहे पाहून त्या

स्वारान राजास आढळा, आणि म्हण

त्ताला की, तूं दूर, तु

ला माराव राजेसाहेबांना मला आज्ञा

ऐकून किंचितही न डगमगतां
उत्तम एकदां परमेश्वर चिंतन
थोडीशी वेळ त्याणें
घेतला.
त्याच बंदींत
काढिला. आणि लागलेंच
विषयीं त्यास हुकूम नंतर त्यास
दुष्टांनीं युक्ती काढली
सर्व पडण्यास एक
र, रामोशी ठेविले
तुकडे तुकडे
ते
होऊन दर
घुसले. और
उत्तर केलें कीं, तुल
इतकें वाल
हाल
जाल्या नंतर दुष्ट
असो घरीं तिची

आहे त ता फार

अहो आ झून

काण्या कारतां त्याजपासून

मागून

सुवर्णपुरात मध्यरात्री राजपुत्राह

न बाहेर शहर सोडण्या

दिला. मारण्या वि

पर्वा रा अशा की, शहरांत

कोठ अमुच्या पुत्र बाहेर दा

त्या दारावर पाल ऊंज त्या रा

उत्साव ठेऊन पकडून टाकण्या

विषयी हुकूम दिला. या प्रमाणे लोक हुशारवर

त्याची वाट पहात बसले. तो इतक्यांत

शाश्यावरून बाहेर जाण्यास कोणी यत आहे असे

पाहून त लोक त्याला मारावयास तो

हता, अरे मी राजपुत्र मला मारूं नका.. त्याणी

न राजपुत्र आगनत्र मारिव

याचा. अणताहे तान्यांन्याः ताडौन चैपा

न हाक कहून पोठी मांकून पुरून टाकला.

हे घोरकृत्य तें अपल्या आपल्या

मागा गळे.

देखडे सशिलो पदा:च ती

दीनवाणी अवस्था पाहून व बंदीतील दुःखदायक
ऐकून दुःख
दिवसें दिवस
ली. अन्नपाणी करून
रात्रं चित्त तिकडेस लागलें
विरहानें सर्व ऐष विषतुल्य
ले. रात्रंदिवस कधींही तिच्या डोळ्यांतील अश्रु
खळत तिला
लकी रडतच
लणें
कधीं कधीं आपला
जवळ असें
तों मग दुःख करून
दुःखांत
आईबाप
त होऊन गेली.
कांत करूं लागला
णजे सर्व आठऊन रडत बसे.
द्रकांताचें स्वप्नवत
सर्व एके
होऊन
निजलेलाच कडेवर घेऊन आणि

( )

हकीकत एकंदर अतिशय नटाची.
एकाच दिवशी दुसरी. कुश होत
व दागदागिन्याचा त्याग
दिवस गेले. होत. त्याच्या
आराम भासूं लाग

नतत. कधीही झोंप नसे. जराशी हु
आली असता उठावें, बिछान्यावर
व त्याचें स्वरूप तेला, डोळ्यांपुढे उभें रा
गलें. स्वप्नांतच पती आप
ल्या आहे, भासावें, पण उठून
पहावें काही नाही. आस्ता
हळूवार लागे. अशा नेहमीच्या वि
चाराचे हातवन करीत असता इकडे ने
नकाराची... सारखीच गोष्ट
आपल्या पत्याची आठवण झा
तुन: ते दुःख ...
चार प्रहराचें येण ... झालें.
रात्र ... झोप नाही. दुसरी वेड्यासार
खी आपल्या बिछान्यावरून ...
उठली मरणप्रा

स जाऊन पतीस भेटावें तर यत्न
असा निर्धार

पर्जन्यकाळ प्रचंड
आकाशांतन तिकडे
ले. दिशा धुंद
सुटण्यास आरंभ मनास धडकी
सारखे विद्युल्लतेचे लागले.
दुष्ट

नंतर राजानें चिंतनास्तव कांहीं
मागून तो संपतांच दुष्ट
मारण्यास मोक
ळा सुटतांच रानो
माळ कडाक्यानें
दूर एक निजला
तो
आपणाकडे आहे, असें दृष्टोत्प

( )

नाही य। ति नाव

णि केला. आणि तसाच उठून का

स न करता सुवर्णपदाचा मार्ग धरिला.

भाग पांचवा.

समीप आल्यामुळे ढग गर्ज

ना करीत इकडे फिरूं लाग

च री दिस लागला. चोराचा घ

डी झाला. दस्त्या

चकचकाट होऊं अशा

प्रसंगी आपल्या चहूंकडे निबिड अरण्यात त्या

घोडेस्वाराच्या हातीं सापडल्या हें भाग्य समजलेंच

आहे. ईश्वर वेळ

घेतला होता, तो त्याला

उत्सुक झाला. चंद्रकांताचा घोडा

त्या वाटेच्या रूपाने चालतां

उधळूं लागला. त्याच्या मोठ्याच्या

मध होता तो लागा झाला.

घोडेस्वार इकडे तिकडे पहाता तो विकट दग

रूपी थल त्याच्या

तास प्रचंड स्वरूप पहातांच त्या

पडली. एक पाऊल ठाकवेना.

त्यावर चढूं लागला. अशा

तलवार बहादराची

येऊन

चंद्र

त्याणें घोडेस्वाराच्या

तलवार

अवकाशांत

ला. नंतर

लवकर

७

राजास

राखिला

त्याला कसें होईल. त्यास

स्वार

संशय

आले. त   विचा

त्याचा हेतेही तडीस गेला. हातांत तरवार घेऊ

न   ठुठ   जवळच आ

ड हात   कांपत कापीत

त्या   अवस्था होऊ, इतक्यांत

ता व्याघ्रही तेथें   उपटला. आणि उभयतां वर्की

फाणाचा तर प्राण घेणार इतक्यांत जवळच

कांत उभा होता,   त्या   हातून

गळून पडलेली   घेऊन आणि त्या व्याघ्रा

र धावत गेला. आणि अरहस्याच   त्या

धातकी जनावराचा त्या क्रूर चेहऱ्यांतून प्राण घेत

  त्याच तरवार त्या स्वारीच्या हाती देऊन

आपणाला   मारण्यास निघालेल्या त्याची क्रियाही क

रूं लागला, परंतु त्याची पाषाणहृदयास द्रव आ

ला. आणि   मारण्याचा करितां त्याचा हात व

हिला, उलट त्याचा प्राण   त्याचा प्राण ध

ण्याचें श्रेय   मग   कांचितही

न दुखावता तो   परत आपल्या मार्गी चा

लता झाला.

त्यानंतर भाकरीचा मेहनत करीत तपासले कर्त्ये

चालता झाला. अरण्यांत काढण्याची वेळ येईल

पहून गेली होती. त्याच्या शोधार्थ अनुयायांच्या

शिवाय अनेक शहरांतून फिरतां फिरतां एका समु
तेथें वरीच तारवें नांगरले
लीं विजयपर जलमार्गानें
ऊन तेथील कारण
स्नेही नंतर जावें
करून चंद्रकांत
ज्य लागली
त्याचें
राहाणार नाही गलबत
चाललें
बंदर
दृष्टीस दग
शुंद
हे
एका ला
तळास जातें की सर्वांस
काळोखही
दशा झाली

ै फिरान्यावर आला.

न्हून नाइक नगरात जा

रालास भटाॅ, की, तो त्याचा

अर्थत अम, व यात्रेस असा विचा

र एका मलवताला निघाला. पर

ते त्या पार्टीस इत्दशा आहे तो

न हटचव हुइ पमत त्याचा पाठशाळेश्वी

शिवाय दान दिवस नीट

विनगपरच्या पर दोन दिवसांचा रस्ता राहु

ला; तो अल्पमानाच्या तमाशा वर वदळला. आ

ताळ अराशाच ताडच णगो पडाऊँ. असा समयाश

वरचा अरण्य जागईी कोपत नदइत चाहीकडे

अफाट रुमदू, व काही अंतरावर मदय लडक नत्र

पडल. दोडमाटीले आक्राशाचित इकडे

तिकडे विरू लागले. दिशा धाल्या, काही व

ठान काळोखी रात्र आतला भयकर पडदा चारोंक

पसरूं लागली. भाटमात्या पमतत्राय ऊड, उस

आगल्या. हे मह अगदीं खनळून गल्या.

टन गीवन काय असें वाटले

आता गिविड पडल्या हाली या मळे

डरीच्या आरपाइच्या गडवलाला काय

त्यांना समजेना, इतकेंच नव्हे,

कडकडाट

एकदम चहोंकडे प्रकाश गुडुप

गलबतांत

ते समुद्रांत

विचार कीं

येऊन देवाचा धांवा करूं लागला.

कर

घालूं

कोणतें पातक केलें कीं,

जाजती संकटें

हिकडे

सर्व सृष्टीश्वर

आह, रक्षण कर. या

( )

तोंडी अकस्मात म

डे हाऊं लागले, विजेच्या चमकीन

पडे, परंतु अंधार

होई. रात्र गल्बताच्या दारांतून आत चंगा प्रमाणें

वाजूं लागला. लाटांचें पाणीही शिरण्या

स आरंभ झाला. जे टाकण्याक

डे शुद्धीवर होते ते म्हणाले, केवळ परमेश्वराचें स्तवन

करूं लागले. प्रत्येक आपल्या मुलां बाळांशीं आ

ठवण करून आक्रोश करूं लागले. क्षणाक्षणीं

आपण बुडालों असें त्यांना वाटे. अशा भयंकर स्थितींत

द चक्रीवादळाचा दशा काय झाली असेल यांचा वाच

कांनीच करावा, त्याला वाटले ददव हात

धरून आपल्या पाठीस लागले आहे; असा विचार

मनांत हे

देवा, या वादळांत माझा शेवट परंतु माझ्या

बरोबर बायकामुलांस संकटांत नको. असे

मी पत्करतो होत कद

एकादेन एक माझ्यावर पडून प

हताश. देवाधिदेवा मी करुणाम्बर भाकीत आहे

लस द. आतां अंत पाहूं नको मा ताटान

गांजले आहे. निराश्रित दैवहीन

आहे. तुला शरणागत प्र

माणें अनेक चंद्रकांत दुःखांत व्यग्र
परमेश्वराचें स्तवन करूं
वादळ तर जाजती
हिकड मनकावती
ला कडेवर घेऊन मार्ग क्रमण करित चालली
आहे आहे. ती
त्ये कमें
आपला भेटेल,
असेल, अनेक कल्पना तिच्या मनां
घेऊन विचारी रडूं कांहीं
यांवेना. इतक्यांत सोमकांत ही रडूं लागला.
विचारीनें ह्मणून तिचा
मेश्वराने छळ
एक तेथें सुमारें
जाऊन अन्नपाणी
थकून शब्द
णाप्रमाणे हृदयांत टोंचत,
यता दुःखांत आहेत, एक
आला. मागून दुसरा,
सात
त्या ओळखतांच घालून
सुवर्णपुरांत सुखांत

तंत्र अ

सभा लागले ऊ न

जाजता हात चालत

महाराष्ट्रा शिवाय सामकता

ए मागे सर्गालक्ष विचार कार

की, आपण आत मुख्य पुरुष पोचे, वे

घ पियवता करा त्याची दृढ. काय

बाजा नसा

त लागला फेना अश्रु

त्या

दुःख किर्ती आठावे वर

प. चाललेला होता असो, जनळच

घरघरीं हानी मऊ वजना

ता एउत बठणी पहल्यापळे पारच

रक्षी हे शे, रा रकालाच दिनपाणा आ

तिथ्या दासमापि ती उन

मावळेकर भेट्या त

माहेरघार ... त्याच्या ति

सार पारपाण पाच आहे अ.लि ... ी

मनकवडा आवतार

नऊन दिपाळेला पदरिसेपाल्या।

ठेविली. हे दुर्वायाच्या हेरापैकीं हेर

असो हिकडे

भयंकर वादळांत चंद्रकांत

सांगितलेंच सुमारें अकणो

पड

कोणत्या गांवच्या

तें

कमी म्हणन अशा संकट समई

परमेश्वरानें संरक्षण केलें.

या सर्व करूं लागले, आप

संकटांत

लोकांना

खलाशी लोकांनीं

भयंकर समुद्रा

कांहीं दिसेना. समुद्र

लागलें,

एक

कोणाचा आहे समजे

होत. व येथ

न्था हातांत आपलीच ता विचारी सापडली.

समुद्राच्या पश्चिमभागीं मध्यरात्रीं

गोळ्या आपला सांपड

ला आहे, हे माग आहे.

दय होण्याची वेळ आली तरी काळोख पुष्कळ

ला होता, व त्याचें किनाऱ्याज

वळ आहे काहीच कळेना. परंतु चंद्राचा ओ

र होत चालला.

विलक्षण रीतीनें आपलें

कारतां त्याचा पुढें

ल्या जवळील तारवाची दशा काय झाली असेल हे

पहाण्या करितां व आपण आहों असें

कोठ जवळ किनारा असल्यास तो पाहून

कळण्या करितां दाठणाऱ्या नु

डी पटविल्या. परंतु सवडलेल्या

च्या लाटाशिवाय त्यांना शांत

होत चालला, तरीही बराच कमी झाला, थोडें या

हें दिसू ता बांधाच्या सांधाच्यान

ताकडे खडकावर आपटल्याच्या अंतावर आलें होतें असें

त्याणीं पाहिलें. परंतु नवल त्यांना गाव दि

सूं लागला ता गांव हें मज

ना. चंद्रकांताची ग्रहदशा

नव्हती. खलाशांनी पेटविलेल्या चुडीतून नकळत

एक ठिणगी उडून अवजारांत जाऊन अडकली

थोड्याच तेथन ज्वाला

निघू कोणी पहाताहेत कोणी पहाताहे

बराच भडका चालला. तितक्यांत

साह्य

बराच एका संकटांतुन

दुसरें अरिष्ट ध्याव

येऊन एकच कल्होळ

होऊन

येऊन खाली पडले

उजाडलें, जिकडे

सुख एव्हढेच होतें कीं

नव्हती. दोन तीन

शुद्धीवर होते निघाले.

दोन्ही होड्यातील

जलरूपी झाली.

होता

हाती

अद्यापीही पुरा झाला

आणि वैशाखांत अयोध्या नगरच्या. न
तो हेत
कांचे मैदानावर काय विचाराव. मोठ
वक्रांत एकत्र होऊन आला.
विस्तार पार पडता आहे तों हे
र पडला. सर्वांना रडून के
ला, कित्येक नद्या सारखे इकडे तिकडे
फिरूं लागले, कित्येक घरा
इतक्यांत साफ तिकडे तायडा अ
काश पडला दाखवीत लक्षां
रात्र दिवसांवरून हाकेचा दा
त्याचे पाय धरून त इतक्या
त व अपकार केल्यावर लो
कांची कुंडांत आहुती पण
परमेश्वर कृपेने चमत्कार रूप होईल ती
आयात पर्यंत शाबीद होती. परंतु पेठे जातां जा
तां ता हाडे सांवाच्या सपाट्यांन आता ठे धनरे
घ्या राहीना. व लाटेच्या सपाटयानें तो एका

लडकावर आपटली. मोठ्या

लडकावर ... बसला. एकही मनुष्य

विचाऱ्याची तेथें

काय ... झाली ... अरे. त्याचें कदन्न त्यास

नः भेटण्याची ... परंतु

लडकावरच ... त्याला

होते ... व

हलडून ... तेथें विचार करीत बसला

हा एकांतवास जन्मभर काढा

वा ... शिवाय अंडीनें

खुडखुडत लवकरच ... परिणाम होणार असें

... समकांत

करीत असेल.

येऊन

वेळीनें ... वरेंच निखार झाल्यावर तो

येऊन

मेश्वरानें त्याचा ... केला ... मोठ्या

... करून ह्मणतो, देवाधिदेवा,

दुष्टानीं

कडेलोट ... मारावयास

प्रयत्नानें चंद्रकांत

स्था जाऊन परंतु

सांप्या दरवाज्यां पडेना. तेव्हां त्या

दक्षा आहे ८० . . पु

आश्रम. तुळशी दस्तऐवज १०९.

य उपाशीं मरणें कारणार असें

नाहीं. पण कपडे भिजले अतुल धडाल ७

अर्धाच्या ठाक्षा

असेंही अशक्यानेंच जेव्हा पाणी तथा कुठलें ते

त्यां जवळील किनाऱ्यावर होऊन जाण्याचें स्थानीं

निश्चय केला. आतां

कारणार आणि अनुरूपपा

आपल्या

त्याला वाटलें. परमेश्वरानें केलें असल.

काम घराचें त्याची दशा काय झाली

असेल. व विचार मनात नवऱ्याचें त्यान

ला. कांहीं गात्या

गावच्या प्रयत्नानें तारणार पडला. पुन्हा पुन

करण संस्थान ज्ञान

रुग्णाने स्वामि जगदा न

मेंदू किती वर्षे आम्ही मानाचें. त्या

प्रश्न केला. मला धैर्यवान

पाडले. माझे विलक्षण हाल परंतु
तितक्याहा संकटांतून त्वां मला राखलें. भयंकर वा
आ
जमीनीवर टाकलें, नारायणा,
सर्व सुखदुःख इच्छे
हें सर्व आनंदानें सोसतों. ज्या
त्वां संकटापासुन राखिले आ
खचित
सोडवशील,
झाली. अग
अरण्यांत
भयंकर
लागलीं.
पक्ष्यांचे किलकिलाट चोंहोंकडे
लागले. झाडावरील सूर्य परंतु
चंद्रकात
ए
बरोबर नव्हतें. फ
पिऊन तो एका जा
त्या मनांत

कदलाभ्यां केले

दळापासून व अग्नी पासून मात्र रक्षण केल

वि मका या आपन

दुःखा पासनच आहे असमना

त आपण मी पे

देवक्या व मध्ये पाप

३८ स्य एवा याही स्पवांतून दू मय

हेमा अणता, अशा अनक त हेन

देवाचा प्रार्थना करीत बसला आहे ता टळटळीत

दोनप्रहर पाटम कधी नख्यावळ

दी व्याकूळ झाला होता मग कधी फळे मळना

ळ वीं खाण्याकारता चद्रकांत रपा ।श्र

ला आत पहाता वों गगनराति पथ व अ

नारे त्याच्या नजरेत पड चद्रकांतास प

हाताच यते कातव

उड्डू वानर लागले

वा श्र किंचितही मनात न डगमगता पु

न बालला हान कपट चर्पभारा द टसर कधी

क पाण्या मग तापरनील ती

ळे खाऊन व पाणी आवरोडेन

ऊन पडअ अनक ।मवार भिवा शारे

घोळूं लागले. वृद्धापकाळ सर्व दिवस सुखांत
आतां संकट आलें.
अद्यापि होणार
करावें. मेनकावती, सोमकांत,
कसे
असेल. विचारांत
मन गढून अभिष्टाप्रमाणें
तिकडे
पडतांच थंडी
मालुकादि
लागले.
ऐकून
श्वर करून तऱ्हेचे
दिवशीं उठून
चिंतन अरण्य
फिरून एका
दोन
हा काय

पर्वत

घान्ऊन हा भागाणे पाऊसाशी
तरी आपली दया काय आहे आ
वा पड काय दिसते
ह अपघात मोठमोठे. त्याचे दक्षा कण हा
ठी अशा अनेक दुःखदायक
फक्त अगदी गर्के. इक
डे तिकडे फिरण्यात त्याणे आपला दिवस
घालवला राज बालपणास अरंभ
झाला ग्रंथ पडूचे मयकर आणि ना
मी पड हिंडणाऱ्या यात दिवसा इर हे
कथा ठुरल्या व दृ या किरीरक वनाचर स्य
नमस्कारक किंवाळचा वऊ लागल्या तरी ते
रडका त मनात हापगाला नाही काही वेळ पर्य
स्वन अनक विचार करीत अस
ता त्याला सर्प आगळा दुसरा ई
सर करें मग कहा वरुन ता ठ
ठ्याला निघाला पाऊल वर पर्वत
ओलांडीत गेला अरे प प्रमाणे त्याला
दिवस अरण्यवास करावा
दुसरे दिवशी मध्याह्नी रानात जागा होऊन
पळते आ एक मठा आगटे पटली आहे

चमत्कार म्हणन छपन दोन
वस्त्रांची
धुंद
बसले
एक तलवार पडली. ती
घेऊन समोर याला पहाता
धावले.
परजांतच त्या दोघांस यमसदनास
आणि ते सर्व वस्त्रालंकार करून त्या
आणि हे वस्त्रालंकार जवळील
शहरांतील कोणाचे
द्यावे
करून
परमेश्वराचें केलें.
घेऊन तो
झाला।
होता। देशाच्या
शहरचे होते,

आहे [illegible] देऊन पहातो तो [illegible] चोर कांहीं दागिन्यांची व [illegible] पोटली करीत आहेत असे दिसून [illegible] त्यामुळे आतापर्यंत आहेत असें त्याच्या लक्षांत आलें. तेव्हां [illegible] फांसानें त्याची [illegible] जवळच [illegible] होती [illegible] अकस्मात [illegible] त्यानें [illegible] आली. [illegible] च त दोघे त्याच्या अंगावर [illegible] दोन [illegible] रीच्या दोन [illegible] पाठ [illegible] वरें, [illegible] गोळा [illegible] आंगाईत आला [illegible] तरी आतां कर्तव्य काय [illegible] याचे त्यास पत्ता [illegible] कसें [illegible] मनांत आलें. मग [illegible] होतांच [illegible] अंतःकरणपूर्वक स्मरण [illegible] नंतर त [illegible] व अंधकार [illegible] त्या शहरांत पुष्प [illegible] होतें. [illegible] दरवाजे बंद झाले [illegible] चहूंकडे [illegible]

गस्तीचे

माणें फिरत धर्मशाळेंत येऊन

दिसन त्या

चंद्रकांताचा ऐकतां

सांपडला.

एकदम

त्या राज्यांत

होऊन गेले होते. दरोडखोरास

देणार बातमी

वांत फुटतांच

होऊं लागले.

दरोडखोर

देहांत

सांगितलें.

शहरांत आला होता.

ेला, मल्हारराव्याच्या वर्तीं शिपाइ निवडून
गिरले पडतात ते
ांचे कपडे नाहस्त आलेले इतमामवरक आहे
व अशा त्यांना आले. त्या वर्तीं दिवाणा
एकही शब्द न इतोरांत त्याला
वडीलांनांत दाखिला, चोर - - अशी वर्दी
राजास कळताच त्याला फांशी द्यावा असा
त्यांना हुकूम केला, कारण की अशा
फार कठोर शिक्षा करावी लागत असत, व त्यामुळे लोक
असे घाबरत.
कडक शिक्षा देणे योग्य आहे असे राज्य दरबारीं
त ठरलें. सायंकाळीं फांशी गां
नेमलेल्या वर्तीं फांशी द्यावयाचे
काम असतां ... फांशी देऊन
दिवाणाहि भेटला तथ आली, मग त्या दिवाणास
मागं पुढें इत्यादि विचारें अशा प्रकारें तथ
आली. व ह्या माता आहे, यापूर्वी
त्या दरबारी आतां आपणास कळलें, शासन
मात्र शिक्षा देण्यांत येत आहे, असें प्रश्न
मान जाणल्या ... या प्रमाणें
विचारा कर्तृत्व संकटांतून तेव्हां ते कार्य ...
व त्यास ... उदार

परंतु त्याचा एकही ऐकतां तोच दरोडेखो
त्याजवर गुदरला
टाकतांच
सर्व परंतु
र ऐक त्याच्या मनांत
सर्व दःखां
त्यास
परमेश्वराचे चिरकाल आनंद
विचार मनांत येऊन त्याचा
लागला. त्याचें गंभीर आ
सर्वांस
तेथें सोमकांत
ळ्यांसमोर नंतर
आला.
जुलिम
जिवावर
ला करू
लागले. मेनकावतीला बात
कानीं आली तेव्हां तर फारच
झाले. घा

( )

शब्द न

१ ठरून हा फेरदा धरें प्रसंग
आहे! बादशहांच्यात नरकातील पण
वीं दुःखें भोगतील। आपणास फांशी देणा
ही बातमी ताच आनंद झाला.
कारण कीं, आतां तरी आपला
पासून सोडून होईल, असें वाटलें. आतां
आपण घरीं भोगण्यास
जाऊं, असें चेहरा ?
वाटल्यावरून [illegible] न होता
जो सहा महिन्यांपासून पाहून मोठें कौतुक वाटलें.
नरकातला आणतांच प्रथम त्यांनें
मेनकावती व वीरसिंह यांच्या मूर्ती आपल्या डो
ळ्यांपुढें आणल्या. परमेश्वराचें चिंतन करीत
करीतच तो [illegible]

अशी इकडे तुरुंगांत दुर्वेध महाराजांनी आ
पला [illegible] इतका कडक बंदोबस्त चालविला
होता कीं, [illegible] लोक उदार होऊन आप
ल्या देहाचे हाल करून [illegible] वर
बादशहांच्या कृपेची!
मा [illegible] से
[illegible] सर्वांनी एकत्र होऊन अकस्मात

घालण्याचा विचार ठरऊन कांतीं
मोठी कडेकोट चालविली.
लोक त्याला
अगदीं सर्व पुरी
बराबर लोकांनीं हल्ला
सोडून
सेनेचें
लोक सेनेंत ठेवण्याचें
चालविलें करणें या वेळीं

फांसावर
जमलेल्या मनुष्यानें धांवत
येऊन कंवरेस
कीं, दशा
केली. अशा स्थितीत आपणास

रोखून मल्
नीरसिंह ओळखिलें.
चालविला. पहू
थक झाले. समारंभ तह
कून ठेऊन तेथील उभयतांस घेऊन
गेला.

ा स्या दोघां
गुप्तरीत्या तयारी ला
त्या स्वदेशाच्या लोकांशिवाय सर्व —
प्रतिकूळ होऊ होते, तयारी होण्या
नादुरुस्त्यावर अकस्मात
केला. आणि चंद्रकांताला त्यांनी आप
त्या अधिपत्य दिलें. अखेरीस सुवर्ण
पर्वतील आपल्या महारा
जांनी होतें तें सर्व फार
उपयोगा पडलें.
चंद्रकांत हिकडे चढणार इतक्यांत
मंडळातून एका भावक
त्याच्या पुढे पडला गेलो. आणि मी
त्यानें रक्त झण लागला ताजा आपली
अशी काण; हो प
हाताच पडणार नहीसा आलें!! चंद्रकांतानेंही त्या
जकडे पाहिलें आणि ही आपला पित
या आहे; असें त्याण जाणलेंच
मग परस्परांनी अनिवार शोक तो
न दत मैथनान काशाचा
राजाकडे त्या
चंद्रकांत राजाकडे आरता या राजाचा नव्या;

घा स्नेह होता. त्याचा दुःखदायक इतिहा
त्याला दुःख सुवर्णपू
दुष्टापासून सोडविण्याचा त्या त्रिवर्गांनी नि
चालविला. वीरसिंहास ठार मा
संशय
वाचकांस दुर्मती
वेशीवर मारणा
तेथें वीरसिं
नवळच
होतें
रामोशी हो
तेथें .
वीरसिंह असें करून प्रा
ण घेतला नंतर बाहेर
त्रेच अक
स्मात बरोब
रच नंतर वर या
यः
तां वीरसिंह चं
द्रकांताला भेटला.

फार तो

म ऐकल फार वाटलें. प-हा

र ख्या

जार तिकडे

रला असतां तिकडे कसा आला हा अमन्या

आला असेलच. पूर्वी भेटा तो

नसीयाचा मळ्या होता. नारसिंहास

र ही बातमी त्याला कळतांच तो आपल्या ता

डचांतून तें पळण्यास गेला होता.

तें शहरांतून बाहेर पडण्यापूर्वी अनेकों

च दवालय तेथें दरोबस्त दर्शनास गेला होता. इ

ततपात श्रीमंती महाराजांची स्वारी ते

तें असली; त्यांणी त्यास न ओळखतां हाच

आणून हल त्याचा

चोरास सुरक्षितपण पडू

न दिवस हिन्दीतून हिंडतां हिंडतां

चोरांचा गांठ पडला पुढें त्यांज

तो गेला. सांगितल्या दशांत

णी आपला व्यवहार चालविला होता. असो

टानें येथें असतां हा फाशीचा समारंभ पहाण्याकरि

गेला होता, ता विलक्षण समदी

स्वर्णपूर सोडविण्याचा

वर कळविलें आहेच. सेनें

चालली तों

गडबड मिळालेलें अधिपत्य

जयपरास येऊन

सुवर्णपुरास पत्र

कोठें चंद्र

अधिक उत्तेजन

वीरभद्रास पुन्हा

नेवें सैन्य

पोंचलें.

हल्ला दुर्वीर्य दुष्ट

बंदिवान

राजकुटुंब एके

भेटलें.

दिसत

रस्त्यावर फुलें पसरलीं

सुंदर

त्रिवगानो विचार

आळ्याचें त्या प्रमाणें

घो तयारी आहे सुवर्णपुरांत झालेली

व मनकामतीस यांची

कदम पांचली. त्यावळीं सुमि

त्रान ठेविलें हे पत्र पहातांच

मनकामताचा आनंद मावेना अपला

कांत जिवंत असून तो पुन्हां आपल्या राजा

होणार हे पाहून त्या शकीतेही

झाले. मनकामतान आपल्या त

आधरल्य दिलें. इतक्यांत राजाचें

सुवर्णपुरांत येऊन आणि अकस्मात ए

करून त्याला मारमदान व सुमतीन सुवर्णपुरावर न

राज्य केला. व त मधान

गांना केलें. मग त्या आनंदास काय

विचारावी त सर्व ठिकाणीं

चोहोंकडे मोठा उत्साह चालला. त्या

दिवशीं सुवर्णपूर कौतुक इंद्रभुवनच

होते. शेकडो चहूंकडे जयजयकार होत होते.

राजमंदिरांत, पुण्याच्या

होतां. सारा नाटक्या थाटानें चालून जात असतां

पाहून स्त्रिया पतिव्रता करीत होत्या. सभास

येतांच वीरसिंहास मोठ्या समारंभानें
ज्याभिषिक
दांत चंद्रकातानें
दुष्ट बंदिषान
त्यांचीं सर्व कृत्यें
लोकांस सांगितलीं. खदे हाल सोसण्यास तेच
कारण होते, देहांत शिक्षा दे
ण्याचें चंद्रकांताच्या स

त्यांचें भरले ह्मणजे
परमेश्वर शासन कर्म
प्रथमतः कोणाच्या दृष्टोत्पत्तीस आलीं
त्याचा परिणाम ,
सर्वांनीं बंधना पासन रहावेल
तितक राहून करावा. तसें
केलें असतां शेवट
होईल संदेह

(

उपांत र्

झाला, आणि ईश्वराच्या आराधनेंत काल

काळ घालविण्याचा विचार केला

दुर्वांद महाराज आणि ते प्रधान दोघां

फिरून गोचर आणले. मग तीं

तरी

झाले तथापि त्यास

मनांत दईना, ह्मणून त्यां

चींना वन-मडप.... शिक्षा दिल्या. ... प्रमाणें अ

पातका आहेत पापाचे घडे

त्यास करतो. त्यांचा दुष्ट

नाहींत,

तरी थईटच हुंगार पत्नकारते

षड्रिपूच्या दूर

सत्कृत्यांत कालक्षेप

चंद्रकांता प्रमाणें त्याचा गोड

पांत नाहीं.

समाप्त.

बालबोध

हें ईश्वरस्तुति ओळीवह लहानसें

वेगनाटक

नाटक छापत केवळ

व्यहारिक भनसकून

संसारि

दर्शक

आहेत. पात्र. [illegible] गनी

पडणार नाहीं.

चंद्रकांत

पस्तक

स्तोत्र आहे. याची किंमत ८१. टपाल खर्च ८० . अर्धी आणे ... १० प्रति पाठवण्यात येतील.

ह ... आहे. हें ... ८५

... विषयाचे ... श्लोक अ

सून घातले प्रवेश ... ज्ञानपुरुषा

... ... रीतीचे

...

थोडक्यात सांगावयाचे, ... दे

ऊ दाया पैसा जास्त

... ... पुस्तकालयाकडे किंवा

अर्णव ... येथे ' ... ' आपणाकडे

स मिळेल.